

Gunilla Kindstrand
Oktober 2025

**Ordet slöjd kommer från det
fornsvenska ordet slögghp.
Slöggher betydde skicklig, konst-
färdig, händig, påhittig, slug.**

Utgiven av Kulturförvaltningen Region Stockholm, november 2025

Illustration: Linnea Puranen

ISBN: 978-91-990183-0-0

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Sammanfattning	4
3. Metod och tillvägagångssätt.....	5
4. Begreppen	5
5. Vad är slöjd?	6
6. Arvet.....	6
7. Vem slöjdar?	8
8. Var sker slöjd?	14
9. Varför slöjdas det?	15
10. Slöjdens egenheter	16
11. Slöjd i Norden	17
12. Slöjden i internationellt perspektiv	17
13. Stockholmsregionens särskilda förutstättningar	18
14. Slöjdens starka aktörer	19
15. Hemslöjdskonsulenter.....	24
16. Slöjdens utbildningar	26
17. Slöjden i den nationella politiken	28
18. Slöjdens ekonomi	28
19. Regions Stockholms stöd till slöjden	30
20. Länslemslöjdskonsulenter i Region Stockholm	31
21. Slöjd och minoriteter	33
22. Slöjden i skolan	33
23. Slöjden och det digitala	34
24. Reflektioner.....	34
25. Lista över intervjupersoner	36
26. Källförteckning	36

1. Inledning

Kulturnämnden i Region Stockholm gav 2022 sin förvaltning i uppdrag att "genomföra en kartläggning och analys av förutsättningarna för konstområdena och dess utövare samt arrangörer". Hittills har litteratur och musik kartlagts och föreliggande rapport tecknar en bild av slöjdens och slöjdarnas villkor i regionen. Uppdraget har varit att göra en bred dragens kartläggning av aktörer och strukturer i syfte att synliggöra olika roller, inte minst för det offentliga. Rapportförfattaren Gunilla Kindstrand är journalist och har följt kulturpolitiken under lång tid. Hon har arbetat som kulturchef och chefredaktör på flera dagstidningar. 2013–2018 var hon ordförande i myndigheten Konstnärsnämnden.

Till grund för rapporten ligger främst material från webbplatser hos myndigheter, organisationer, tidskrifter och statistiska sammanställningar. Det finns också en rad relevanta avhandlingar som varit betydelsefulla för att beskriva slöjdens tradition och plats i samhället.

Just nu omskapas den nationella infrastrukturen för slöjd vilket gjort utredningar och remissvar relevanta. En rad intervjuer med flera av slöjdens sinsemellan mycket olika aktörer har varit viktiga bidrag. Merparten av statistiken är hämtad från Myndigheten för kulturanalys, MUCF, samt från Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH.

2. Sammanfattning

Slöjd är en nordisk företeelse starkt knuten till naturmaterial och egenhändigt gjorda redskap. Kulturområdet slöjd har villkor som skiljer sig från andra kulturområden. Slöjden utövas i olika former av strukturer, eller utanför dessa, efter delvis andra logiker och kräver därför en annan systemförståelse. Den har en låg grad av offentlig finansiering och sker på många platser, utifrån en rad olika utgångspunkter och bevekelsegrunder.

Slöjden befinner sig just nu i momentum. Ett nytt och starkt intresse – förlöst under pandemin – är tydligt, och de digitala möjligheterna har fått allt större betydelse. Nya kopplingar mot innovation, hållbarhet, hälsa och beredskap har det senaste decenniet breddat slöjdens uttryck och plats i samhället. En smal och exklusiv marknad för det som i rapporten kallas excellensslöjd har också etablerats. Även inom bild- och formområdet framträder slöjden allt tydligare, inte sällan via de nationella minoriteternas konstnärliga utövande.

Också strukturellt finns ett fönster för förändring. I samband med förslaget att låta den samlande myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor uppgå i Kulturrådet, startade en diskussion om huruvida de offentliga stöden bör kanaliseras på nya vis, för att bättre fånga fasetterna som skapats av den förändring som området genomgår. Också Region Stockholm är inne i en förändringsprocess när det gäller kulturförvaltningens eget främjande arbete. Mer verksamhet har placerats utanför förvaltningen i syfte att skapa en större relevans.

Slöjdens plats i kulturpolitiken och offentligheten var från början starkt kopplad till de regionala kulturarven. I Stockholmsregionen har den regionala särarten inte varit lika tydlig som i många andra delar av Sverige. Här har slöjdhistorien snarast varit präglad av de stora manifestationerna och de utställningar som skett på Skansen, Nordiska museet, Liljevalchs etcetera. Intresset för slöjd är sedan cirka tio år märkbart större i Stockholm än generellt i Sverige.

3. Metod och tillvägagångssätt

Uppdraget beskrivs i upphandlingsunderlaget som de breda dragens kartläggning av slöjd i Stockholmsregionen. Rapporten består av en övergripande beskrivning av området och dess förutsättningar i länet. Samtidigt är de regionala förutsättningarna i hög grad påverkade av de nationella. Kartläggningen omfattar därför flera offentligt finansierade aktörer liksom privata och ideellt ägda. Arbetet har, såsom stipuleras i underlaget, i huvudsak byggts på redan befintligt material i form av rapporter och utredningar. Samtalen med företrädare för områdets aktörer har varit viktiga för att övergripande synliggöra och beskriva området, dess aktörer, arenor, yttringar, samt för att analysera villkor och relationer.

4. Begreppen

Hemslöjd avser tillverkningen av bruksvaror för hemmet, till exempel kläder, husgeråd, textilier, möbler med flera. Hemslöjd var den produktionsform som dominerade i Sverige fram till industrialismens genombrott. Hemslöjd ses i dag som en kombination av tradition och nutid, där den lokala traditionen och slöjdarens skaparglädje har stor betydelse. För de flesta nationella minoriteter, såsom samer, romer, kväner, är slöjd ett viktigt område då det härbärger historiska erfarenheter och markerar identiteter och tillhörighet.

Slöjd omfattar all slags tillverkning av handgjorda arbeten, från lekmanaförsök till manufaktur och konst. Begreppet används idag för såväl hemslöjd som skolslöjd. Begreppen används ofta som om de vore utbytbara.

De konsulenter som bär det offentligt finansierade engagemanget för området kallas i vissa regioner för slöjdkonsulenter, i andra hemslöjds-konsulenter eller slöjddutvecklare. Den samtida slöjden identifierar sig långt ifrån alltid som hemslöjd. Det uppstår ofta tvister om vilket begrepp som bör användas. För många signalerar ordet "hemslöjd" idag närhet till politik, offentlig finansiering och närhet till den organiserade hemslöjdsrörelsen. "Hemslöjd" har också en karaktär av varumärke då särskilda hemslöjdsbutiker under mer än hundra år har sålt kvalitetssäkrade slöjdprodukter.

I den här rapporten används begreppet "slöjd" för att inkludera att hela området, oavsett tid, smak, material och finansiering är av intresse. Ordet hemslöjd förekommer när företeelser som valt att beteckna sig som "hemslöjd" refereras.

5. Vad är slöjd?

Slöjd rymmer såväl folkkonst, brukshantverk, klädedräkt, ett folkligt kulturarv som kulturell identitet. Slöjden förenar nutid och tradition, samt lokal särprägel med internationella influenser. Slöjdade föremål är alltid präglade av handens arbete och en kunskap om material och teknik.

Traditionellt är naturen den främsta materialkällan, men även återbruk är vanligt. Slöjden har starka rötter i kulturarvet och i det traderade, men kopplas numera ofta till idéer om hållbarhet, resiliens och sociala värden.

6. Arvet

Efter det industriella genombrottet i mitten av 1800-talet blev de maskinellt tillverkade produkterna laddade med en för tiden eftersträvarsvärd modernitet. Den organiserade hemslöjdsrörelsen växte fram som en reaktion mot denna industrins logik och formspråk. Hemslöjdsrörelsen var en kulturell uppslutning kring nationell men framför allt regional särart, för teknisk skicklighet och för äkta och hållbara material. Det som ansågs som den goda traditionen skulle via rörelsen bevaras och vitaliseras av utövare och konsumenter.

Med hemslöjd avsågs då främst småskalig, hemmabaserad tillverkning av bruks- eller prydnadsföremål för eget behov eller till försäljning. Slöjdkompetensen var stor på landsbygden och en viktig binäring för många små lantbruk. Rörelsen var noga med att lyfta fram det som sågs som både vackert och nyttigt och kulturbärande.

I Stockholm var det Stockholms läns kungliga hushållningssällskap som stod för det tidigaste främjandet av slöjd. År 1869 grundades Centralkommittén för hemslöjd och huslig ekonomi i Stockholms län av hushållningssällskapet och Stockholms läns landsting. En central gestalt var ordföranden Wilhelm Odelberg, disponent vid Gustavsberg porslinsfabrik. Centralkommittén värnade om sömnads-, väv-, skolköks- och träslöjdskurser som ordnades i länet men hade även ansvar för att inspektera slöjdskolor, inventera gammal hemslöjd och dela ut stipendier med mera. (Kommittén fungerade fram till 1944.)

Samhällsintresset för hemslöjd växte snabbt. 1879 beviljade riksdagen det första anslaget (2500 kr) för främjandet av hemslöjden och införskaffning av modeller åt slöjdarna. Arenan hade redan från början starka inslag av emancipatorisk strävan där kvinnlig kunskap och kvinnors traditionsbärande fick ett erkännande. Rörelsen hade starka kopplingar till de bemedlade klasserna. Redan från början fanns också ett tydligt moraliskt imperativ där behovet av smakdomare och av rörelsen formulerade regelverk kring folkligt dräktskick, tekniker, material, arbetsställningar och så vidare framhölls.

Efter genombrottet för funktionalismen (framför allt efter Stockholmsutställningen 1930) mötte

hemslöjdsrörelsen ett starkt ifrågasättande.

Rörelsen kritiserades för att vara ur takt med den moderna samtiden. Men andra världskriget och efterkrigstiden innebar materialransonering och stängda gränser, vilket ledde till ett ökat intresse för hantverk och slöjd. Kursverksamheten svällde, framför allt när det handlade om inhemska material som ull och lin.

Hemslöjdande för försäljning fick ett avbräck när hemmaproduktion började beskattas i mitten av 1900-talet. Nu förändrades innebörden i begreppet hemslöjd. Ekonomiska incitament tonades successivt ner och det glädjefyllda och meningsfulla i det egna skapandet och den egna förmågan lyftes fram.

De senaste decennierna har slöjden laddats med en räckta nya förväntningar. Nu framhålls ofta att slöjdande ger självkänsla (empowerment) och problemlösningsskompetens. Under Designåret 2005 fick slöjden stor uppmärksamhet och korsbefruktades med design, formgivning och besöksnäring. Därefter vidtog ett starkt fokus på hållbarhet och på de cirkulära system som slöjd ofta utgår från. I dag arbetar många företrädare med Agenda 2030 som en självklar utgångspunkt. Åren kring 2014 gjordes en större satsning på företagsutveckling för att professionella eller semiprofessionella slöjdare skulle hitta vägen till större lönsamhet. I dag lyfts också den mångkulturella aspekten och crossover-tankarna gärna fram, liksom slöjdandets sociala och terapeutiska aspekter.

År 2011 skrev Sverige under Unescos konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet. Alla länder som undertecknat konventionen ska upprätta en eller flera förteckningar över olika immateriella kulturarv inom det egna landet. Sveriges förteckning, Levande kulturarv, lanserades år 2014 och innehåller i dag ett 90-tal kulturarv. Utav dem är ett 40-tal olika slags slöjd och hantverk som lever och förs vidare i Sverige i dag. Sveriges arbete med konventionen leds och samordnas av Institutet för språk och folkminnen, Isof, och sker i samarbete med Nordiska museet, Nämnden för

hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet, Sametinget och Statens musikverk/Svenskt visarkiv. Institutet för språk och folkminnen inrättade 2025 en kunskapsbank om textila material och tekniker.

I dag härbärgerar slöjdsfären alltså många aspekter: kulturarv, tradition, varumärke, integration, social rörelse, fostran, produktionsprocess, framtidstro, upplevelse, besöksnäring, identitetskapande, egenmakt och så vidare.

7. Vem slöjdar?

Slöjdande är till skillnad från flera andra kulturvanor ett mycket brett fenomen, och betydelsen av socioekonomiska faktorer är inte lika stor som när det gäller till exempel bildkonst eller scenkonst. SOM-institutets mätningar (som används av Myndigheten för kulturanalys) anger att ungefär hälften av invånarna sysslar med slöjd någon gång om året.

Förra året (2024) publicerade Kulturanalys en rapport där storstädernas kulturvanor jämfördes. Intresset för – i bemärkelsen ägnat sig åt – handarbete/hantverk är, enligt grafen, större i Stockholm än generellt i landet. Tidsserien visar andel av invånarna som ägnat sig åt olika kulturaktiviteter under de senaste 12 månaderna.

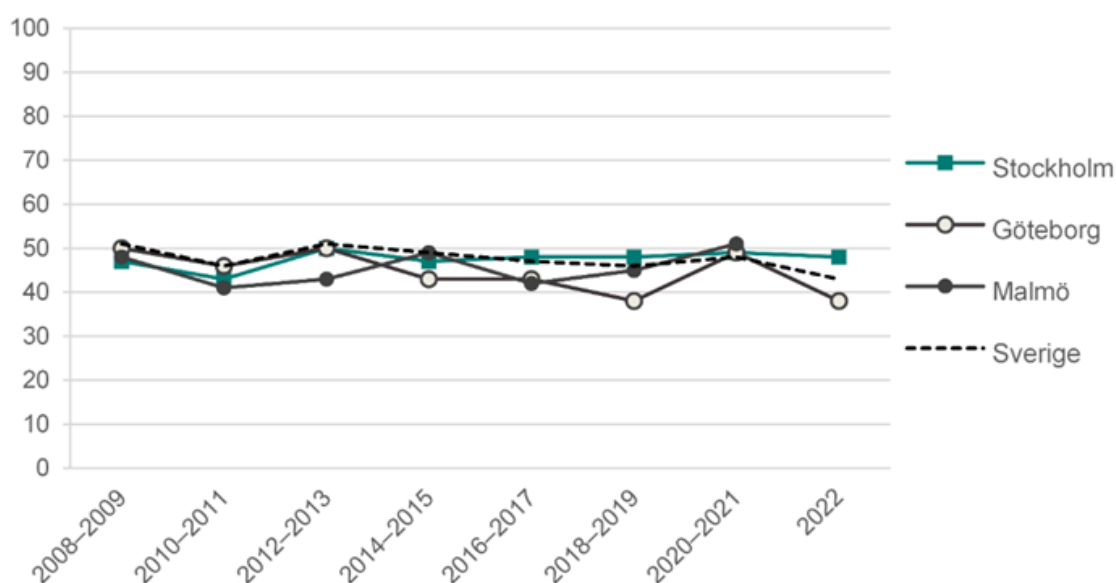
Intresset för hemslöjd har legat stabilt högt de senaste tio åren, enligt Myndigheten för

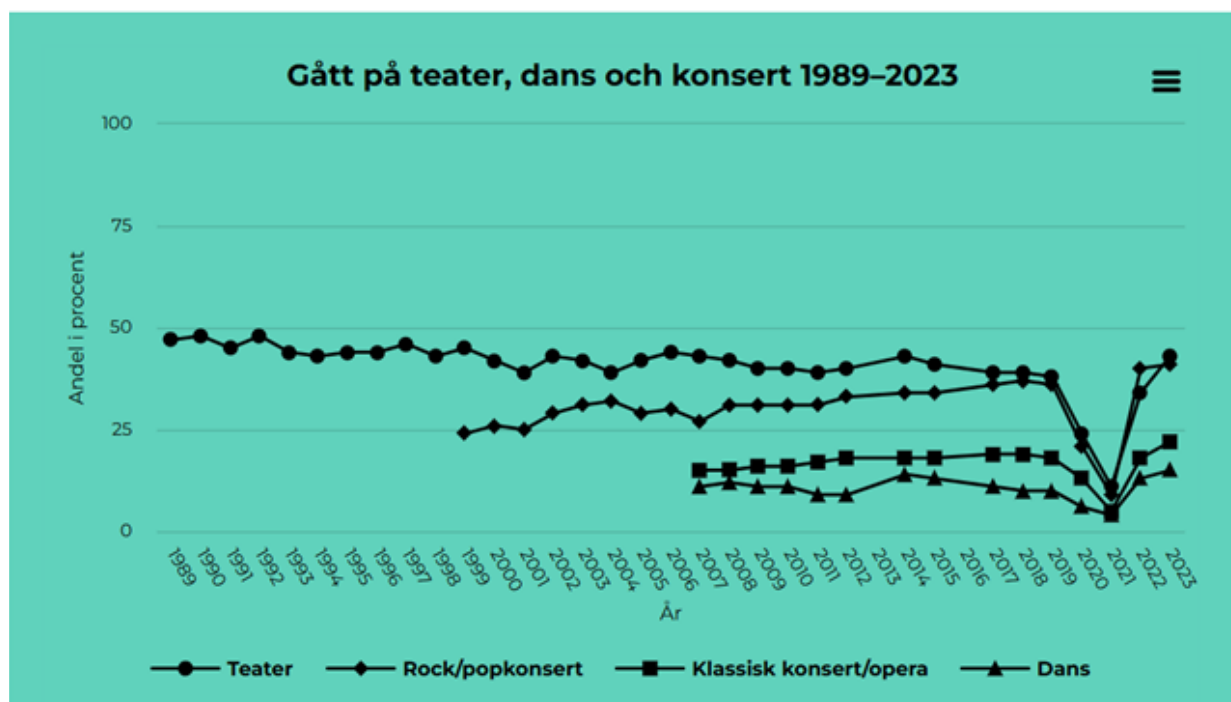
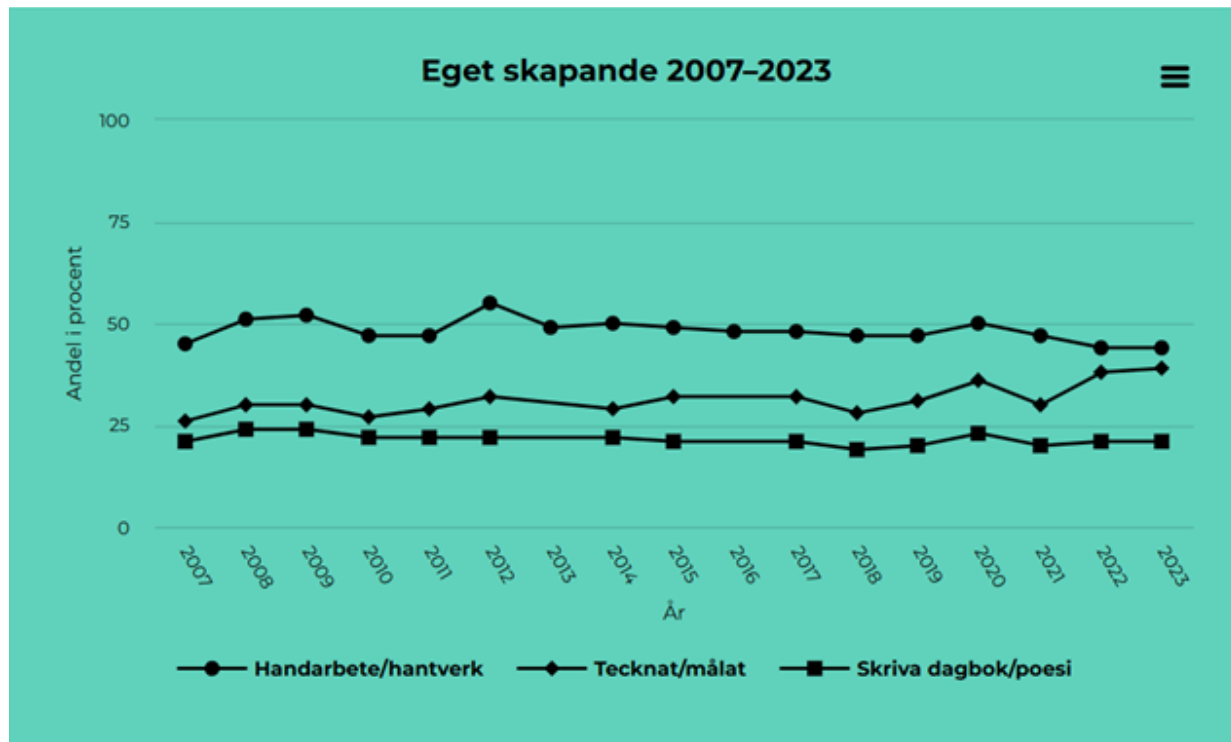
kulturanalys. Deras mätningar har dock inte lyckats fånga det starkt växande intresset för slöjd i bred bemärkelse som signaleras av institutioner och digitalt verksamma aktörer. En anledning kan vara att SOM-institutet ömsom frågat efter "handarbete" och ömsom efter "hemslöjd" eller "besök på hemslöjdsutställning", vilket för många bara täcker delar av fältet och då via begrepp som allt färre tycks känna sig befreundade med.

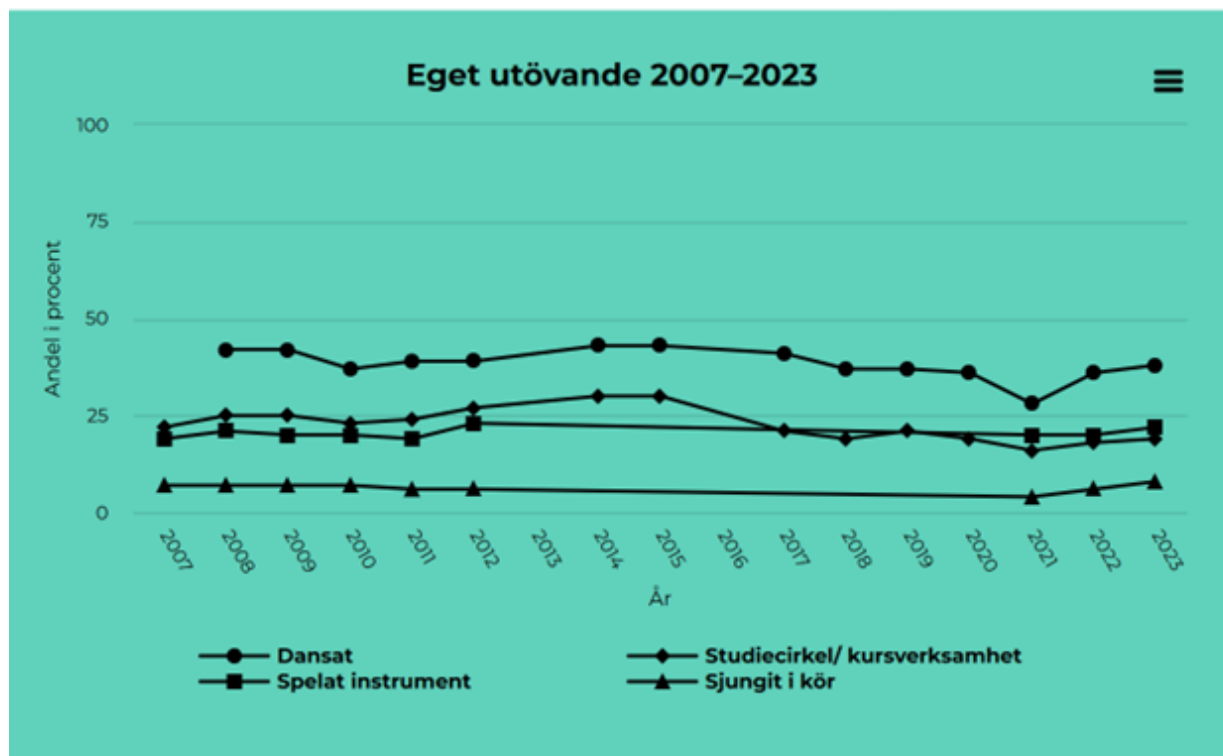
Här följer först en tidsserie som åskådliggör intresset för eget skapande, däribland hantverk/handarbete. Som jämförelse även en tidsserie för besök på teater, dans och konsert, samt en för eget utövande av musik, körsång, dans. Tidsserierna visar andel av invånarna som ägnat sig åt olika kulturaktiviteter minst någon gång i månaden under de senaste 12 månaderna.

Tidsserier för syssla med handarbete/hantverk och spela musikinstrument

Figur 13. Sysslat med handarbete eller hantverk 2008–2022, andel i procent

Under 2021 gjorde Myndigheten för kulturanalys en fördjupad rapport över kulturvanor inom det som då kallades "slöjd och hantverk". Den visade på flera intressanta saker, bland dem följande:

- Att vara kvinna ökar intresset för hemslöjd jämfört med att vara man.
- De som identifierar sitt nuvarande hem som arbetarhem har ungefär lika stort intresse för hemslöjd, som dem vars nuvarande hem beskrivs som högre tjänstemannahem.
- Det finns inga signifikanta skillnader mellan utbildningsnivåer.
- Att bo på ren landsbygd ökar intresset för hemslöjd jämfört med att bo i mindre tätort, stad eller storstad.
- Intresset för hemslöjd/handarbete är stort också hos ungdomar.
- Det är fler som handarbetar/utövar hantverk än som dansar, sjunger i kör eller spelar instrument.

Följande tabeller kommer från Myndighetens för kulturanalys fördjupningsstudie om slöjd, hantverk och handarbete 2021 som baseras på den nationella SOM-undersökningen 2021.

"Hur intresserad är du av hemslöjd och handarbete?"

Tabell 1. Intresse för hemslöjd och handarbete efter bakgrundsfaktorer, 2021, procent

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
Samtliga	11	29	34	26
Kön				
Kvinna	15	35	32	18
Man	6	23	36	35
Ålder				
16–29	10	24	33	33
30–49	6	27	37	30
50–64	11	29	33	27
65–85	16	33	32	19
Utbildning				
Låg	15	26	33	26
Medel	9	29	32	30
Hög	11	30	35	24
Subjektiv klass				
Arbetarhem	12	29	34	25
Tjänstemannahem	10	31	35	24
Högre tjänstemannahem	10	24	30	36
Företagarhem	11	30	34	25
Stad/landsbygd				
Ren landsbygd	17	33	29	21
Mindre tätort	10	28	38	24
Stad/större tätort	11	28	34	27
Sthlm/Gbg/Malmö	8	31	34	27

Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?
"Sysslat med handarbete/hantverk"

Tabell 2 Sysslat med handarbete/hantverk, 2021, procent

	Ingen gång	Någon gång senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Samtliga	53	9	7	6	10	6	9
Kön							
Kvinna	48	11	7	6	11	6	11
Män	60	8	6	5	9	6	6
Ålder							
16–29	52	11	7	6	14	4	6
30–49	54	12	10	5	10	4	5
50–64	53	11	6	7	10	6	7
65–85	53	5	5	5	9	9	14
Utbildning*							
Låg	58	8	5	5	7	4	13
Medel	56	7	6	7	9	5	10
Hög	50	11	8	5	12	7	7
Subjektiv klass							
Arbetsarhem	53	9	7	5	9	7	10
Tjänstemannahem	54	10	6	6	11	5	8
Högre tjänstemannahem	60	8	5	5	12	6	4
Företagarhem	45	9	9	9	10	8	10
Stad/landsbygd							
Ren landsbygd	50	9	7	6	9	6	13
Mindre tätort	53	8	6	8	10	5	10
Stad/större tätort	53	10	7	5	10	6	9
Sthlm/Gbg/Malmö	54	10	7	5	13	7	4

SOM-undersökningen visar att slöjd/handarbete är breda och folkliga fenomen. Att utöva eller ej är inte starkt avhängigt av ålder eller utbildning, inte heller av var du bor eller vilken klass du tillhör.

Under pandemin ökade intresset snabbt för handarbete och slöjd i alla dess former. Att lära sig via tutorials (instruerande videor) eller via poddar och bloggar blev utbrett. Inom sociala medier har en helt ny slöjdvärld vuxit fram, där grupperna ofta är mycket stora. En av de mest kända stickpoddarna, Nördic Knitting, har till exempel mer än en miljon nedladdningar av sina avsnitt. Bara på svenska finns ytterligare ett hundratal stickpoddar. Också marknaden för material och verktyg har ökat väsentligt via sociala medier. Ett brett utövande finns också i den rörelse som sysslar med historiskt återskapande av miljöer och situationer, liksom inom cosplay- och lajvkulturen. Som utövare räknas här också de som sysslar med så kallad "fulslöjd", det vill säga slöjd utifrån halvfabrikat eller tillverkning som lyfter fram funktion och hållbarhet framför estetik och tradition. Särskilt unga utövare kombinerar slöjd och samhällsengagemang, ofta utifrån hållbarhetsfrågor. Det finns också en egen rörelse som sammanför slöjd och spelkultur.

En förhållandevis ny företeelse är så kallade megaworkshops som äger rum med slöjdens fixstjärnor. Ett exempel är Laerke Bagger som på sina tillställningar kan samla flera hundra personer. I Stockholm har hon till exempel låtit den stora utställningen Nordbor på Nordiska museet vara en utgångspunkt för publikens inspiration och experimenterande med virknålar och stickor.

Slöjd inom yrkeslivet

En rad yrken kräver eller kan kräva kunskaper i slöjd/handgjort skapande:

- Hemslöjdskonsulent eller regional utvecklare inom slöjdområdet.
- Slöjdlärare.
- Uppdragstagare inom studieförbund för kurser i slöjd och annan handledning.
- Ledare av barnverksamhet som inte sällan kopplar till så kallat slöjdpysel, men också till

mer avancerad och genomtänkt slöjdverkstad (se vidare om slöjdhandledarutbildningen under avsnittet Slöjdens utbildningar).

- Museianställd. Många museer har stora samlingar av slöjd i sina magasin. Slöjd är också ett uttryck för regionalt kulturarv. Somliga museer är huvudmän för regionens hemslöjdskonsulent.
- Uppdragstagare inom besöksnäring (försäljning, verkstäder).
- Professionell slöjdare. Ytterst få i Sverige kan dock förtjäna sitt uppehälle på att sälja sin slöjd. De professionella slöjdarna är nästan alltid kombinatörer¹.
- Handledare inom rehabilitering och verksamhet för människor med funktionsnedsättning, en sektor där slöjd av olika slag är ett viktigt inslag.

I denna rapport nämns också det som här kallas nutida excellensslöjd. Det handlar om utövare på mycket hög nivå som omfattar slöjdens ingångsvärden när de producerar unika objekt. Ett exempel är Per Norén ("Spångossen") som täljer i trä med unika mönster. Autodidakten Per Norén, som lärde sig att tälja av en granne, är representerad på Nationalmuseum. Samlarintresset för det han gör är mycket högt, vilket framgick när han i december ställde ut på Svenskt Tenn. Per Norén är på väg att introduceras på Sothebys, och en utställning på National Nordic Museum i Seattle är planerad.

Konstområdets samtida intresse för material och materialitet har gjort att konsthantverk, men också slöjdnära uttryck, tagit större plats på konstscenen. Konstnärsnämnden har haft flera projekt som ligger nära konsthantverk och slöjd, till exempel samtalsserien [Re-]Thinking Curating Design and Craft och Craft in Dialogue (se också avsnittet om Norden nedan). Det händer (dock sällan) att konstnärer med slöjdfokus hittar in i Konstnärsnämndens stödsystem och residensprogram. Undantag är de samiska konstnärer som ofta använder doudji (samisk slöjd) vilken numera kan ses som en integrerad del av samtids-konsten i länet och Sverige. Den romska slöjden fick tidigt närhet till konstfältet, inte minst via smyckekonstnären Rosa Taikon, vars utställning på Nationalmuseum 1969 i grunden

¹ Personer som arbetar både som löntagare och uppdragstagare

8. Var sker slöjd?

förändrade synen på romsk slöjd och romskt hantverk. I Region Norrbotten är slöjd och form ett samlat område, och konsulenterna tituleras slöjd- och formkonsulenter.

Mestadels äger slöjd/hantverk/handarbete rum hemma, som en enskild sysselsättning och som en självklar del av vardagen. Av tradition ligger det nära till hands för slöjdare att träffas i små, informella grupper – hemma hos någon, på kaféer, i offentliga lokaler (såsom muséer och bibliotek) eller på föreningsdrivna platser, beroende av slöjdens art.

Den vanligast förekommande arrangören av offentligt finansierade slöjdaktiviteter är studieförbunden. När det handlar om det utövande som finansieras av regionerna är biblioteken de vanligaste platserna. Det finns slöjdkonsulenter som i perioder helt flyttat sitt arbete till regionens bibliotekslokaler för att sprida slöjdkunskaper, och stannat några veckor på varje plats (som i Region Uppsala).

De flesta av SHR:s 90 medlemsföreningar har slöjdträffar varje vecka där man antingen ses i en egen lokal, i ett studieförbunds lokaler eller på bibliotek. Stockholms läns hemslöjdsförening har både verksamhet i sina nya egna lokaler på Kungsholmen, och också på andra ställen i samarbete med bland annat Kulturhuset, Tensta konsthall och Rodens Ullbruk.

Det finns exempel på organiserad verksamhet som helt övergivit fasta lokaler. Staden Malmös hemslöjdsförening arbetar på kaféer, offentliga platser och gaturum. Somliga slöjder kräver dock fasta eller svårflyttade redskap, särskilt gott ljus och särskild inredning. När det handlar om barn och ungdomar har inspirerande, omsorgsfullt inredda lokaler visat sig ha stor betydelse för intresset. Konsulenter och slöjdhandledare uppger att det i många fall är omständligt och tidskrävande att flytta redskap och material för exempelvis träarbete.

Slöjd-afterworks är en bred rörelse som förekommer ofta, bland annat på Nordiska museet. Andra sätt att mötas är via slöjd-bio, där man ser på film i dämpad belysning och samtidigt handarbetar, eller att delta i slöjd-möhippa eller "stick och drick" där slöjd kombineras med vinprovning. Teambuilding med hjälp av slöjd förekommer också.

Flera av de intervjuade när en förhoppning om att skolornas slöjdsalar i framtiden ska bli tillgängliga

9. Varför slöjdas det?

för slöjdare, men skolans sfär har hittills visat sig svår att erövra. Logikerna talar inte med varandra. Däremot har många kulturinstitutioner (såsom Nordiska museet, Kulturhuset, samt en rad folkbibliotek) välkomnat gruppslöjdare in i sina lokaler och ibland direkt in i sin verksamhet.

På landsbygd och i glesbygd har slöjden en stark social funktion. Föreningar som samlar vävare, täljare, knypplare med flera kan spela stor roll för lokal sammanhållning och tillit. Ett sannolikt representativt exempel är vävstugan i Hallstavik i Norrtälje kommun som startade för 17 år sedan i samband med att Holmen AB gjorde stora nedskärningar i arbetsstyrkan på Hallsta pappersbruk. Det var ett hårt slag för många enskilda och familjer med efterföljande social oro. Vävning var ett sätt att fånga upp kvinnor på orten och erbjuda gemenskap och sammanhang. Flera medlemmar var nybörjare. Sedan dess ses föreningsmedlemmarna (i dag cirka 15) två gånger i veckan i en lokal som de hyr av en bostadsrättsförening. De anser att det är kostar för mycket att vara med i någon slöjd- eller vävorganisation, men håller själva i en studiecirkel (ABF) och får via den in ett litet stöd till lokalen. De gör utställningar till exempel på biblioteket och har genomfört inspirationssamarbeten med Holmens fabrik. Vävföreningen bidrog med stor sannolikhet till den sociala omställningen på orten. Själva beskriver de att det gemensamma slöjdintresset ger kontaktytor som minskar ensamheten, särskilt hos de äldre, och känns meningsfullt på ett personligt plan, men också för platsen och platsens sociala villkor.

De flesta går in i slöjdintresset via en viss teknik. Att slöjda tillsammans är ett sätt att lära. Den sociala dimensionen är för många en viktig del av utövandet. Institutet för språk och folkminnen skickade år 2020 ut en frågelista angående stickning och fick svar som sannolikt är relevant också för andra slöjdvarianter: Ord som meditation, återhämtning, rehabilitering och avkoppling återkommer ideligen bland de inskickade svaren, liksom vikten av slöjdens sociala gemenskap, att det är roligt och för att det är en sysselsättning som skapar något konkret. Många ger bort det de skapat som en gåva med särskild innebörd. Inslaget av kulturarv är viktigt. Handens arbete betraktas som en motvikt till den digitaliserade vardagen och ett sätt att relatera till äldre generationers villkor och kunskande.

Slöjdaktiviteter, framför allt vävning, är sedan länge vanliga inom arbetsterapi för personer med funktionsnedsättning eller i samband med rehabilitering.

Det senaste året har också slöjden träffats av kris- och beredskapsfrågan. Det sätt slöjd- och hantverksområdet organiserar sig på, och de kunskaper som förvaltas och utvecklas inom området i föreningar och lösare sammanslutningar, bidrar till ett motståndskraftigt och resiliellt samhälle. Områdets traditioner, kunskaper och sätt att organisera sig har framhållits som en viktig resurs i samhällets arbete med krisberedskap. Att kunna tillverka eller reparera vardagsföremål och kläder med tillgängliga resurser minskar beroendet av externa leverantörer. Ett signifikant exempel är den utställning, producerad av Sörmlands museum, som visar sju gamla slöjdtekniker som senaste året turnerat runt i landet under titeln *Vad händer om ingen längre kan?*

10. Slöjdens egenheter

Slöjden är svår att systematisera inom den offentligt finansierade kulturpolitiken. Slöjd är en företeelse som har mycket lätt att ansluta till, bidra till och utveckla de kulturpolitiska målen, men möter dessa under villkor som inte liknar till exempel musikens eller scenkonstens. Slöjdandet är oftast självorganiserat och självfinansierat. Inom sfären finns generellt sett få uttalade eller uttalade hierarkier. Föreningsverksamheten har, i jämförelse med andra kulturyttringar, en mycket låg offentlig finansiering. Slöjd diskuteras sällan i bredare medier och någon egentlig slöjdiskritik med genomslag förekommer inte längre. Slöjden hade länge en mycket svag akademisk förankring i Sverige och mötte begränsat intresse på högskolor och universitet, men de senaste åren har en rad avhandlingar publicerats. Några av dem finns i källförteckningen.

Under pandemin ökade slöjdintresset explosionsartakommatecken, och slöjd omfamnas och utvecklas nu av helt nya grupper, ofta långt utanför de gamla strukturerna.

Slöjdarna har ingen övergripande egen branschorganisation, inte heller någon egentlig centrumorganisation. I flera frågor har i stället myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor spelat en samlande roll. Somliga professionella slöjdare arbetar i gränslandet till konsthantverk, andra nära konsten, men den stora gruppen karakteriserar sig som "slöjdare". Det finns inget självklart fackförbund för utövare av slöjd som motsvarar till exempel DIK, som är facket för kultur, kommunikation och kreativ sektor.

Slöjden omhändertas inte av någon akademi, den har heller inte omfamnats av arbetarrörelsen, sannolikt för att den bär ett arv där det framför allt var det välbeställda skiktet som tog på sig uppdraget att rädda försvinnande kunskaper. Däremot hade den organiserade slöjdrörelsen länge täta band till riksdagspolitiken, eftersom den historiskt varit förknippad med starka regionala värden och profiler.

Avancerad slöjd bär både immateriella och materiella värden. Det finns en rad projekt (varav det

mest kända är Hemslöjd Humaniora i Jönköping) som fokuserar på kopplingen hand–hjärna när det gäller handlingsburen kunskap. Detta är en slöjddiskussion som gränsar till filosofi. Där framhålls ofta att slöjden kräver alla de tre aristoteliska aspekterna av kunskap:

Episteme, vetande – en teoretisk kunskap om hur människan och hennes omvärld är uppbyggd och fungerar. Det förklarar att någonting är på ett visst sätt och varför det är så.

Techne, kunnande – en praktisk kunskap som gör det möjligt att utföra ett hantverk. Färdigheter och förmågor som utgår från förståelsen om hur saker och ting görs.

Fronesis, klokhet – en praktisk kunskap att i konkreta situationer agera med omdöme. Problemlösningsförmåga.

11. Slöjd i Norden

De nordiska ländernas statliga och regionala stöd skiljer sig åt i omfattning, struktur och fokus. Danmark har ett mer begränsat stöd än Sverige, och slöjd ses mestadels som en del av design- och innovationssektorn. Danmark saknar Sveriges starka historiska tradition av regionala hemslöjdsrörelser.

I Norge har slöjden och slöjdarna stark ställning inom politiken. Här finns tydliga strukturer för slöjd, och myndigheter och riksorganisationer samarbetar nära. Den regionala och lokala nivån spelar stor roll när det gäller ekonomiskt stöd, praktiska resurser, utställningsmöjligheter och så vidare. Norska slöjdare kan dessutom få indirekta stöd genom satsningar på kulturbaserad näringslivsutveckling. Samiska högskolan i Kautokeino i Norge, har en särskild duodji-utbildning.

Finland har ett robust statligt och regionalt stöd till slöjden och området har hög status. Fokus ligger på bevarande av traditioner och konstnärlig utveckling. Här ägnas också fler skoltimmar åt ämnet än i övriga nordiska länder. Finland är det land som erbjuder mest direkta resurser till slöjdutövare, både i deras roll som kulturarvsbevarare och som näringsidkare.

I Island är stödet relativt sett mindre och helt integrerat i andra politikområden. Den regionala nivån är svag och här finns ingen lika stark organiserad hemslöjdsrörelse som den i Sverige och Norge.

När det gäller regional nivå har Finland och Norge de starkaste strukturerna och har, i jämförelse med Sverige, en geografiskt mer jämn fördelning av resurser.

Nordisk Kulturfond (som är länkad till Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet) har haft särskilda satsningar på slöjd, till exempel i det omtalade projektet HANDMADE som pågick 2016–2018. Satsningen fokuserade på att stärka det nordiska samarbetet inom området. Just nu är fonden involverad i ett samarbete med Statens Kunstfond i Danmark och Norwegian Crafts i Norge, som har som ambition att öka residensutbudet för sektorn.

12. Slöjden i internationellt perspektiv

Internationellt betraktas slöjd ofta som en exotisk form av hantverk, hårt knutet till en nordisk kultursfär. Begreppet slöjd är svåröversatt. På engelska blir det gärna "handicraft" och på italienska "artigianato", men det finns ingen ren symmetri i orden. År 2001 genomfördes ett längre arbete där svenska slöjdare och italienska hantverkare, konstnärer, antropologer tillsammans med hemslöjdskonsulenter i Gävleborg samarbetade kring material och konstnärliga uttryck för att få syn på likheter och olikheter. Workshops och diskussioner ledde fram till en gemensam insikt om att den nordiska slöjden besitter en särskild närhet till naturmaterialen och till beprövade, inte sällan egenhändigt tillverkade, verktyg. De sydeuropeiska deltagarna menade att den nordiska slöjden har en traditionslinje som i många andra kulturer är bruten, inte längre går att spåra och blivit ersatt av hantverk/konsthantverk.

Internationellt används ibland "sloyd", ett uttryck som kom i bruk när de tongivande slöjdpedagogerna i Sverige och Finland tog emot utländska elever och/eller startade slöjdskolor utomlands i det sena 1800-talet. De slöjdvärden som då exporterades handlade om handaskicklighet, självförtroende, karaktärsdanning, pedagogik. I dag har skandinavisk slöjd en internationell attraktionskraft, inte minst i USA.

13. Stockholmsregionens särskilda förutsättningar

Huvudstaden och huvudstadsregionen hade redan från början särskilda villkor i det organiserade slöjdsverige eftersom rörelsen hade sin startpunkt och sin främsta inspiration i den rurala kulturen utanför storstäderna. I Stockholmsregionen blev aldrig slöjdens regionala särarter lika framträdande som i till exempel Dalarna, Skåne, Hälsingland, Västerbotten och så vidare. Staden, och då särskilt huvudstaden, betraktades snarast som en antites till de kärnvärden som slöjdrörelsen då höll fram. Men Stockholm och Stockholmsregionen blev snabbt bärare av ett annat av slöjdvärldens ansikten – de stora utställningarna och de flödande estetiska uppvisningarna. Stockholms läns hemslöjdsförening samarbetade tidigt med de stora nationella institutionerna Skansen och Nordiska museet. De blev självklara platser för utställningar, parader, kontextualisering och trädning av kunskande. Under en lång tid hölls årliga julförsäljningar i Blå Hallen. Under de senaste decennierna har Liljevalchs vid flera tillfällen hyst en rad estetiskt genomarbetade slöjdutställningar. Sven-Harrys Konstmuseum har visat viss slöjd i de utställningar som haft hantverksfokus.

I Stockholmsregionen bor och verkar majoriteten av Sveriges konstnärliga utövare. Stockholm har också ett särskilt kundunderlag för försäljning av excellensslöjd och konstnärliga slöjdprodukter (se avsnittet **Slöjden och ekonomin**).

Den statliga närvaron är stark i huvudstaden, via institutioner och myndigheter. Här finns det självklara centrumet för den svenska konstkulturen och kulturpolitiken, vilket också ger slöjden särskilda villkor, till exempel genom tillträde till vissa stora institutioner som just Nordiska museet och Skansen. Baksidan är att mindre aktörer kan få det svårare att synas i det brokiga och rika kulturutbudet.

Sedan millennieskiftet har storstadsmiljöerna inspirerat en ny generation urbant inspirerade slöjdare att agera i stadsplaneringsfrågor, till exempel genom att via virkning mjuka upp ett gaturum, skapa slöjdleplatser i trä och slöjda i gigantiska

grupper på offentliga platser. Här har också makerspaces och do-it-yourself (DIY)-verksamheter haft stora framgångar. I flera förorter har slöjdprojekt haft en stark social, inte sällan politisk utgångspunkt. Övergripande kan man säga att en ny slags inspiration till slöjdsfären de senaste decennierna kommit från just storstadskulturen.

Slöjdens materiella kulturarv bärs i dag framför allt av Nordiska museet och Stockholms läns museum men också av ett stort antal kommunala museer såsom Stockholms Stadsmuseum, Sigtuna museum, Norrtälje museum, samt så gott som alla hembygdsföreningar. Slöjdområdet nås alltså av anseende om offentliga resurser, via stöd som inte är etiketterade som "slöjd".

14. Slöjdens starka aktörer

Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH är en statlig myndighet under Kulturdepartementet med uppdrag att främja hemslöjd i Sverige. Myndigheten har 2,8 tjänster och samarbetar strategiskt med landets regioner (framför allt via konsulenterna), civilsamhällets organisationer och andra kulturmyndigheter för att stärka och utveckla slöjdområdet. NFH levererar en bred omvärldsbevakning inom området och för en samlad kunskapsöverföring, inklusive fortbildning för konsulenterna. NFH har gjort särskilda insatser, bland annat för att öka intresset för slöjden inom den akademiska forskningen, öka den företagsekonomiska medvetenheten inom sektorn, samt drivit på digitalisering av landets hemslöjdssamlingar. Myndigheten har också utvecklat den så kallade strategiska slöjden, där slöjdande blir ett sätt att förstå och förhålla sig till klimatmålen. NFH blev självständig myndighet 1981 under Industridepartementet. 1992 flyttades NFH till Kulturdepartementet och har sitt kansli hos Tillväxtverket i centrala Stockholm. Tillväxtverket svarar för lokaler och viss administrativ service. Nämnden består av sju ledamöter vilka är utsedda av regeringen, och ska representera olika samhällssektorer. Budgeten omfattade 2025 knappt tolv miljoner. Av anslaget går nio miljoner till stöd till organisationer, föreningar, enskilda slöjdare och företag, samt till fortbildning. NFH och Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, SHR, (se nedan) samarbetade under flera decennier nära varandra. SHR hade en särställning och ett stort inflytande i NFH, via styrelseplats och med angiven stödsumma i regleringsbrevet. När det samtida slöjdandet (både det professionella och det fritidsbaserade) i allt högre grad tog plats utanför det traditionella föreningslivet, förändrades myndighetens regleringsbrev och bidragsgivning. Tidigare gick 4,2 miljoner direkt till SHR i organisationsbidrag. I dag är summan 3 miljoner. Sänkningen genomfördes för att kunna fördela mer projektutvecklingsmedel till yrkesverksamma slöjdare, samt

till föreningar utanför SHR. Ytterligare betoning på projektstöd är aviserad.

När kultursamverkansmodellen infördes flyttades merparten av NFH:s medel in i modellen och fördelas nu via Kulturrådet. NFH:s verksamhetschef ingår i samverkansrådet eftersom slöjd är ett av sju obligatoriska områden i samverkansmodellen. Flera konsulenter upplever att avståndet mellan myndigheten och de regionala verksamheterna ökade när kultursamverkansmodellen infördes.

Söktrycket på NFH:s stöd är stort, men Stockholmsområdet har förhållandevis låg sökfrekvens. Den senaste utlysningen (2025) avsåg en enkel ansökan på det fasta beloppet 35 000 kronor. Då kom 15 procent av ansökningarna från Stockholm. Av de 53 projektstöd som NFH valde att stödja under 2024 var 17 lokaliserade till Stockholmsregionen, däribland råsnickeri av återbruk i Johanneshov, intarsiatillverkning i Nacka, handpapperstillverkning i Solna, indigofärgning i Stockholm, virkefestival i Skarpnäck, samt odling kombinerat med slöjd i Norsborg.

Yrkesverksamma slöjdare i Stockholmsregionen beviljades 810 000 kronor från NFH under 2024.

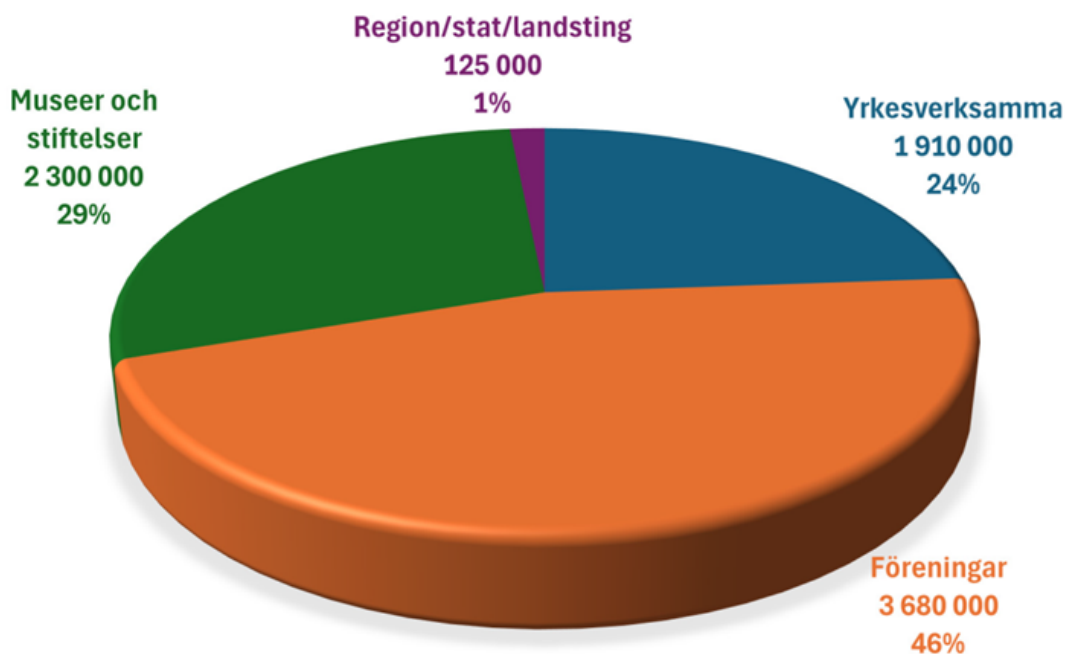
NFH har under 2024 varit föremål för en översyn av Statskontoret och har under året förberett sig för en överflyttning av verksamheten till Kulturrådet. Beslutet togs formellt av regeringen 13 mars 2025. Flytten kommer sannolikt att få konsekvenser för området (se vidare avsnittet Slöjden och politiken).

Nedanstående diagram visar att knappt hälften av NFH:S bidragsgivning går till föreningar fördelat på organisations- och projektbidrag.²

2 <https://nfh.se/download/18.56d8770195232f0595395f/1740057500232/VR%202024%20sluttlig.pdf>

Bidragsmottagare 2024

BIDRAGSMOTTAGARE 2024

Nämnden för hemslöjdsfrågors fördelning av bidrag 2024. Inga bidrag till slöjdkonsulenter ingår i diagrammet. Av stödet till föreningar går 3 000 000 till SHR. Av stödet till museer och stiftelser går 1 500 000 till Sameslöjdstiftelsen (Sámi Duodji).

Antal ansökningar och beslutade bidrag kvinnor/män. NFH:

Tabell 8, Antal ansökningar och beslutade projektbidrag (höst) upp till 300 tkr

	2023			2022			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Antal ansökningar	138	33	171	57	21	78	67	16	83
% av totalt antal ansökning	81 %	19 %		73 %	27 %		81 %	19 %	
Antal beviljade	19	5	24	12	2	14	12	6	18
% av totalt antal beviljade	79 %	21 %	14 %	86 %	14 %	18 %*	67 %	33 %	22 %*
% av beviljade/ansökningar	14 %	15 %		21 %	9 %		18 %	37 %	

*= % totalt antal beviljanden i förhållande till totalt antal ansökningar

Tabell 9, Antal ansökningar och beslutade projektbidrag SLÖJD+ (vår) 30 tkr

	2023			2022			2021		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Antal ansökningar	173	34	207	116	34	150	125	29	154
% av totalt antal ansökning	84 %	16 %		77 %	23 %		81 %	19 %	
Antal beviljade	21	11	32	37	13	50	39	16	55
% av totalt antal beviljade	66 %	34 %	15 %*	74 %	26 %	33 %*	71 %	29 %	36 %*
% av beviljade/ansökningar	12 %	32 %		32 %	38 %		31 %	55 %	

*= % totalt antal beviljanden i förhållande till totalt antal ansökningar i utlysningen

Sökta och beviljade bidrag per kategori över tid (NFH):

Tabell 5 - Sökt och beviljade projektbidrag per kategori

Utllysning	Kategorier	2024 Sökande	2024 Beviljade	2023 Sökande	2023 Beviljade
Projektbidrag, utlysning 1	Yrkesverksamma	17 263 898	1 070 000	16 842 501	1 019 000
	Föreningar	6 666 190	650 000	7 605 010	991 000
	Kommun/landsting	875 000	125 000	350 000	0
	Museer och stiftelser	2 831 221	770 000	2 546 663	600 000
SLÖJD+, utlysning 2	Yrkesverksamma	5 700 000	840 000	5 160 000	720 000
	Föreningar	600 000	30 000	690 000	180 000
	Kommun/landsting	90 000	0	180 000	0
	Museer och stiftelser	60 000	30 000	180 000	60 000
Summa	Yrkesverksamma	22 963 898	1 910 000	22 002 501	1 739 000
	Föreningar	7 266 190	680 000	8 295 010	1 171 000
	Kommun/landsting	965 000	125 000	530 000	0
	Museer och stiftelser	2 891 221	800 000	2 726 663	660 000

Analys/kommentar: Sett över tid har beviljandegraden för män som projektledare minskat, och män är underrepresenterade som sökande och projektledare, men söker och beviljas högre belopp än kvinnor.

Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, SHR, bildades 1912 som ett samarbetsorgan mellan medlemsföreningarna i landet, och har 24 ideella riks- och länsföreningar som medlemmar. SHR organiserar cirka 14 000 enskilda medlemmar, samt två riksföreningar, 24 länsförbund/länsföreningar och 61 lokala hemslöjdsföreningar. Sju av SHR:s hemslöjdsföreningar/förbund är huvudmän för konsulentverksamheten i sin region. De flesta av medlemsföreningarna är beroende av stöd från region och/eller kommun, antingen i form av ekonomiskt bidrag eller gratis lokal.

Medlemsantalet har varit konstant de senaste åren. SHR:s föreningar genomför kurser, slöjdträffar, klubbar, utställningar och seminarier. Riksförbundet förmedlar försäkringar och organiserar nationella insatser, såsom projekten 1 kvm lin och nationell ullveck. Riksförbundet uppskattar medlemsföreningarnas ideella insatser till cirka 80–90 helårstjänster. Den kvinnliga dominansen som fanns vid rörelsens början, är påtaglig också i dag.

SHR är stor andelsägare i Sätergläntan, institutet för slöjd och hantverk i Insjön, och äger det bolag som ger ut tidskriften Hemslöjd. SHR delar också ut stipendier, framför allt för utbildning.

SHR finansieras huvudsakligen av verksamhetsstöd från NFH, samt av medlemsavgifter och projektbidrag. SHR är sedan juni 2024 ackrediterad NGO (non-governmental organisation) hos Unesco när det gäller immateriellt kulturarv. Förbundet har lagt stort fokus på detta. Som utpekad NGO får SHR möjlighet att vara en rådgivande expertorganisation till Unesco men också till svenska myndigheter. SHR ger nu särskilda kurser till sina medlemsorganisationer och till konsulenter just kring det immateriella kulturarvet. SHR hade länge en nära relation till riksdagspolitiken, då slöjd varit en profilfråga för många landskap och län.

I Stockholm finns två SHR-anslutna föreningar: Svensk Hemslöjd (som arbetar nationellt, men har sitt säte i Stockholm) samt Stockholms läns hemslöjdsförening.

Stockholms läns hemslöjdsförening, SLHF, grundades 1934 och öppnade strax därpå en egen butik på Hornsgatan 82. Butiken är idag nedlagd. SLHF är en del av SHR och arbetar med att främja fritt skapande inom slöjdområdet, och erbjuder kurser, föredrag och samtal, öppna verkstäder och barnverksamhet. SLHF samarbetar även med andra aktörer såsom Tensta konsthall, läns hemslöjds-konsulenter, Världskulturmuseerna och inte minst bibliotek. Föreningen har ansvar för rådgivning kring dräkter och dräktskick.

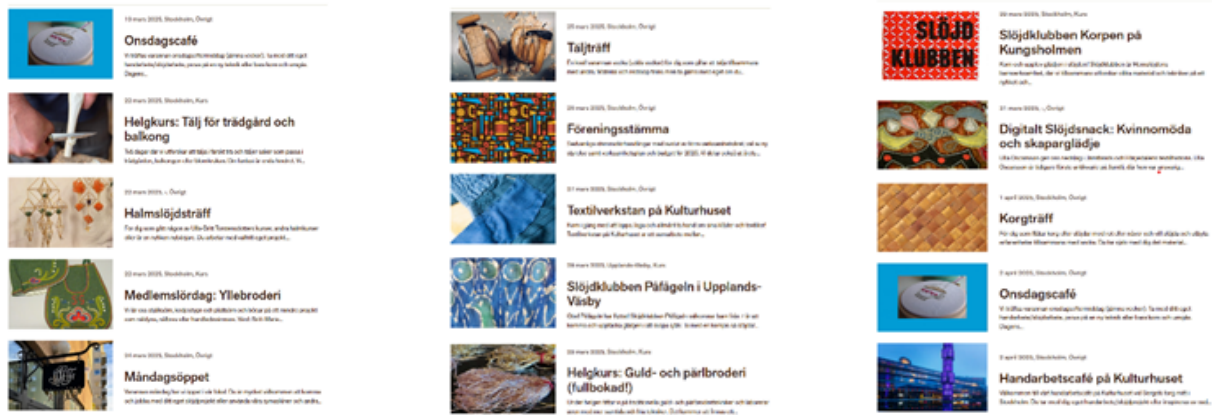
Under 2024 nådde föreningen cirka 4 000 personer med sin utåtriktade verksamhet och hade verksamhet i 13 av länets 26 kommuner.

2024 hade föreningen 845 medlemmar (att jämföra med 763 medlemmar 2023 och 799 medlemmar 2022). 88 procent är vuxna, övriga är familjer, barn och företag.

Region Stockholms kulturförvaltning har bedömt att Stockholms läns hemslöjdsförening bedriver viktig verksamhet för länet. Under flera år hade föreningen ett mindre bidrag från regionens kulturförvaltning. I samband med omorganisationen på kulturförvaltningen, då antalet läns hemslöjds konsulenter minskade (se avsnittet **Länshemslöjds konsulenter i Region Stockholm**) fick föreningen 2024 och 2025 utökat stöd om 900 000 kr från kulturförvaltningen. Sedan början av 2025 har föreningen haft en halvtidsanställd slöjds konsulent och utökade ambitioner.

SLHF är inte SHR:s länsförbund – något länsförbund finns inte i Stockholms län.

Föreningen Svensk Hemslöjd grundades av hemslöjdspionjären Lilli Zickerman 1899. Målet med föreningens verksamhet var då att lyfta fram hemslöjdens ekonomiska och sociala betydelse på den svenska landsbygden, och höja kvaliteten och kunskapen om material, teknik, färg och form. Föreningen driver (via Svensk Hemslöjd AB) landets äldsta hemslöjdsbutik, numera Stockholms enda med strikt fokus på slöjd, belägen på Norrlandsgatan.

Ur aktivitetskalendern våren 2025, Stockholms läns hemslöjdsförening3

Handarbetets Vänner grundades 1874 för att utveckla det svenska textila hantverket och ge kvinnor en möjlighet till försörjning. I dag består Handarbetets Vänner av tre verksamheter: Ateljén som skapar offentlig konst, Galleriet som visar svenska och internationella textilkonstnärer, och skolan som erbjuder textila hantverks- och yrkesutbildningar inom vävning, konstsömnad och sömnad, samt ett stort antal kortare kurser. Handarbetets vänner har en ambitiös utställningsverksamhet och samarbetar med en rad aktörer som har behov av specialkompetens. Ett exempel är deras arbete med Livgardets fana 2016. Den krävde ett helt års arbete, 2 444 timmar, och över 100 000 stygn av Handarbetets Vänners konstbrodöser.

3 <https://hemslojden.org/forening/stockholm-lans-hemslojdsforening/page/4/>

15. Hemslöjdskonsulenterna

I slutet av 1980-talet lade regeringen ett förslag till riksdagen som innebar att varje län skulle få två hemslöjdskonsulenter, en med inriktning mot så kallad "hård" slöjd och en mot så kallad "mjuk" slöjd. De konsulenter som redan var på plats sysslade då i huvudsak med mjuk slöjd. I början av 1990-talet var konsulentnätet helt utbyggt och delfinansierat av landstingen. I dag finns 55 regionala hemslöjdskonsulenter eller motsvarande. Titlarna varierar: läns hemslöjdskonsulent, verksamhetsutvecklare för slöjd och konsthantverk, utvecklare av slöjd/hemslöjd samt slöjd- och formkonsulent.

Hemslöjdsvärlden hade då (och har till viss del fortfarande) det som kallats en omvänd genusordning, det vill säga med kvinnlig dominans och kvinnor högst upp i formella och informella hierarkier. I sektorn fanns tills nyligen en självklar uppdelning mellan "mjuk" och "hård" slöjd, där kvinnorna dominerat den första gruppen och männen den andra. I dag uttrycks sällan fördelningen av uppgifter på det viset, men i praktiken är konsulenterna ofta specialiserade på vissa områden – trä, textil, vävning, barn och unga, minoriteter och så vidare – även om de inte har någon specialitet i sitt uppdrag.

I kultursamverkansmodellen är "främjandet av hemslöjd" ett av kulturplanernas sju utpekade kulturområden. Regionala konsulenter/utvecklare har via kulturplanerna ett grundläggande uppdrag att främja och utveckla slöjden både som kulturyttring och som näringsgren. Alla regioner prioriterar barn och unga som målgrupp, men kulturplaner och förutsättningar ser olika ut i olika delar av landet.

Huvudman för de regionala konsulenterna kan vara region, länsmuseum eller en ideell hemslöjdsförening. Huvudmannaskapet påverkar till viss del inriktningen. Regionanställda konsulenter arbetar ofta på längre avstånd från praktiken och är i högre grad en tjänsteperson bland andra. I vissa regioner är det strategiska uppdraget mer uttalat, med många konsulenter/utvecklare som arbetar praktisknära och har ett operativt ansvar för kurser och utbildningar. Det har varit en stor omsättning i kåren de senaste åren.

Konsulenterna arbetar mot breda, brokiga och föränderliga nätverk och förväntas vara samlande noder. De har ofta många olika slags samarbetsparter: skolor, studieförbund, museer, enskilda slöjdare, konstnärer, formgivare, hemslöjdsföreningar, hembygdsföreningar, vävföreningar, svarvföreningar, hushållningssällskap, myndigheter och näringsliv.

En informant uttryckte förändringen målande: "Förr var det som att vara ensam cowboy på prärien. Nu måste man hitta andra att kroka arm med."

Några regioner har valt specialinriktningar för sina konsulenter. Region Jönköpings län har en riksintrassant inriktning kallad Hemslöjd humaniora som handlar om handens görande, kunskapsbegreppen och dess effekt på samhället och individen. I Region Norrbotten finns ett uttalat intresse för näringslivsfrågor. I Västra Götalandsregionen är de nio konsulenterna geografiskt spridda över regionen. Här har det historiska och stiftelseägda hantverkssentrumet Nääs (gamla slöjdseminariet) en central plats, med ett rikt kursutbud. Vissa regioner skriver ihop hemslöjd och konsthantverk i sina kulturplaner.

Fram till 2011 fanns Högre hemslöjdsutbildningen på Handarbetets Vänners skola i Stockholm. Utbildningen ledde fram till en examen som hemslöjdskonsulent inom antingen textil eller trä och metall. Denna utbildning ersattes under några år med en kandidatutbildning vid Göteborgs universitet: Ledarskap i slöjd och kulturhantverk, med tonvikt på ledarskap och projektledning. I dag har de flesta konsulenter högre hantverksutbildning och/eller är högskoleutbildade, ofta i etnologi, form och liknande. Flera äldre konsulenter förmedlar bilden av ett yrke som förändrats snabbt. Kvalitetsfrågor, materialkännedom och tekniskt kunnande har fått mindre plats, och ersatts av fokus på strategi, samordning och fokus på barn och unga. Det finns inte längre något regelverk kring vem som har rätt att vara huvudman för en slöjdekonsulent.

Tabell över fördelning av hemslöjdskonsulenter och utvecklare 2024 (NFH):⁴

(OBS: Under 2025 har Region Stockholm förändrat sin organisation. I dag finns två konsulenttjänster inom Region Stockholm. En med hemmahörighet i kulturförvaltningens konsulentorganisation och en halvtid förlagd till Stockholms läns hemslöjdsförening, med ekonomiskt stöd från kulturförvaltningen (se vidare avsnittet Läns hemslöjdskonsulenter i Region Stockholm).

Tabell 6, hemslöjdskonsulenter och utvecklare

Region	Antal	Huvudman	Titlar
Blekinge	2	Region	Verksamhetsutvecklare Slöjd och Konsthantverk
Dalarna	2	Ideell förening	Länshemslöjdskonsulent: hårdslöjd/barn o unga, textil/barn o unga
Gotland	2	Länsmuseum	Slöjd- och formutvecklare
Gävleborg	1	Region	Verksamhetsutvecklare hemslöjd
Halland	2	Region	Utvecklare – slöjd och konsthantverk samt utvecklare barn och unga
Jämtland Härjedalen	2	Region	Hemslöjdskonsulent: textil slöjd och hård slöjd
Jönköping	3	Region	Utvecklare hemslöjd
Kalmar	2	Ideell förening	Hemslöjdskonsulent: textil slöjd och hård slöjd
Kronoberg	3	Ideell förening	Konsulent: barn o unga, hårdslöjd, textil slöjd
Norrbottn	2	Region	Slöjd- och formkonsulent
Skåne	4	Ideell förening	Hemslöjdskonsulenter: hård slöjd, kommunikation, kursverksamhet och verksamhetsledare
Stockholm	3	Region	Slöjd- och formkonsulent
Sörmland	2	Länsmuseum	Länshemslöjdskonsulent: hård slöjd och textil
Uppsala	2	Länsmuseum	Hemslöjdskonsulent: textilslöjd, hårdslöjd
Värmland	2	Region	Hemslöjdsutvecklare
Västerbotten	2	Ideell förening	Länshemslöjdskonsulent: textilslöjd, hårdslöjd
Västernorrland	2	Länsmuseum	Länshemslöjdskonsulent: textil slöjd, hård slöjd, barn o unga
Västmanland	1	Ideell förening	Verksamhetsutvecklare hemslöjd
Västra Götaland	8	Region	Hemslöjdskonsulent: enhetschef (1), länshemslöjdskonsulent (7)
Örebro	2	Länsmuseum	Länshemslöjdskonsulent, hård slöjd, textil slöjd
Östergötland	3	Ideell förening	Länshemslöjdskonsulent: specialområde textil, specialområde trä & metall, verksamhetsledare

⁴ <https://nfh.se/download/18.56d8770195232f0595395f/1740057500232/VR%202024%20slutlig.pdf>

16. Slöjdens utbildningar

Fram till 2011 kunde man ta examen som hemslöjdskonsulent hos Handarbetets Vänner, men numera finns ingen specifik utbildning som leder till yrkestiteln. Hemslöjdskonsulent/slöjdskonsulent är inte längre en skyddad titel.

En viktig roll för hela slöjdssystemet har slöjdhandledarna som främst arbetar med barn och unga. Slöjdhandledarutbildning sker på många orter och med olika huvudmän. I Stockholmsregionen var det tidigare de regionala konsulenterna som ansvarade för utbildningen. Den förlades senare till Södra Stockholms Folkhögskola som från 2025 tillhör Skarpnäcks folkhögskola, vilken liksom övriga folkhögskolor delfinansieras av regionen. Ett 20-tal personer utbildades där varje termin, mestadels kvinnor. Antalet sökande var större än antalet platser. Sommaren 2025 lades utbildningen i Skarpnäck ned.

Det finns också en digital variant av slöjdhandledarutbildningen, framtagen av Region Skåne.

Slöjdhandledarutbildningen springer ur erfarenheterna från Slöjdcirkus. Slöjdcirkus var ett tvärkulturellt projekt, initierat av Nämnden för hemslöjdsfrågor och genomfört tillsammans med landets hemslöjdskonsulenter och Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund i början av 2000-talet. Stockholmsregionen hade en viktig roll. Slöjdcirkus uppstod i mötet mellan urgammal slöjdkunskap, teaterns berättarkonst och musiken. Slöjdcirkus är ett av slöjdvärldens största projekt någonsin, med turné och föreställningar över hela Sverige under två år. Ur Slöjdcirkus växte sedan Slöjdklubben fram. Där kunde barn 7–14 år fortsätta att slöjda när Slöjdcirkus dragit vidare. Slöjdhandledarutbildningen är ett sätt att förvalta och kvalitetssäkrat föra erfarenheterna vidare.

Hantverks/slöjdutbildningarna är många och på olika nivåer. På Vårdinge Folkhögskola i Södertälje kommun finns en ettårig utbildning i möbelsnickeri, design och slöjd. Malmstensutbildningen som startade i Stockholm 1930, med träslöjd som en av de självklara utgångspunkterna, drivs i dag av Linköpings universitet med campus på Lidingö för möbelsnickeri, möbeldesign och möbelpetsering. På Konstfack i Stockholm utbildas slöjdlärare på

ämneslärarprogrammet och här ges också fristående kurser (Slöjdens material och redskap, 15 hp och Slöjdens hantverk och formgivning, 15 hp). Konstfack ansvarar också för doktorander i slöjd i samarbete med Åbo akademi.

Handarbetets Vänner skola erbjuder textila heltidsutbildningar som förenar konstnärliga och formmässiga uttryck med avancerad hantverkskompetens. De ryms under Förordning (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. Utbildningarna omfattar cirka 280 platser. Av dessa är ett 50-tal på heltid. Därtill kommer ett stort antal workshops. Söktrycket har ökat betydligt de senaste åren. Till Handarbetets vänner söker främst kvinnor och åldersspannet är stort.

Det finns dock en tydlig efterfrågan på slöjdutbildningar av skilda slag. Så sent som förra året startade Hemslöjden i Östergötland en textil hantverksutbildning i Linköping.

Slöjden har, som tidigare nämnts, svag anknytning till den akademiska traditionen, vilket också påverkar självbilder i sektorn. Det är en av de tänkbara orsakerna till att slöjdutövarna generellt sett är underrepresenterade när det handlar om att ansöka om kulturstöd, offentligt finansierade stipendier, residens och så vidare.

För professionella slöjdare är gesällbrev och mästarbrev viktiga bevis på yrkeskunnande och kvalitet. En del utbildningar erbjuder möjlighet att ansöka om att avlägga gesällbrev i utbildningen. Gesällbrev står vid sidan av skolväsande och utbildningar och är alltså inte en examen. Inga krav på specifika utbildningar eller examensnivåer ställs för att avlägga ett gesällprov. När det gäller slöjdande är det främst SHR som utfärdar mästar- och gesällbrev. Under flera år var det oftast bara enstaka Stockholmslöjdare som förekom i sammanhanget, men 2024 – när sammanlagt 13 gesäll- och mästarbrev delades ut av SHR – gick över hälften till utövare skrivna i Stockholmsregionen

(Statistik från Nämnden för Hemslöjdsfrågor 2022)

(Statistik från Nämnden för Hemslöjdsfrågor 2022)

Från: [Olika vägar till slöjd_rapport.pdf](#)

17. Slöjden i den nationella politiken

De 13 mars 2025 beslöt regeringen att ge Statens kulturråd i uppdrag att förbereda inordnandet av Nämnden för hemslöjdsfrågors uppgifter i Kulturrådet till den 1 januari 2026.

Utgångspunkten för genomförandet av uppdraget ska vara att myndigheternas befintliga uppgifter ska vara oförändrade, och att uppgifterna ska utföras med bibehållen effektivitet och kvalitet. Beslutet innebär möjligen att slöjden kommer att få det svårare att hävda den egenart den hittills hållit för självklar. Många inom sektorn befärar att slöjden kommer att bli ett kulturområde bland andra inom Kulturrådets allt större åtagande. Slöjdstödet kommer sannolikt att framöver hanteras via en referensgrupp och ha en generaliserad handläggningsprocess.

NFH ställde sig tidigt övergripande positiv till förslaget, men gjorde på basis av sina erfarenheter en analys av hur slöjden utvecklats över tid. Övergripande kan man säga att NFH förespråkar en spjälkning av slöjdsfären i tre segment:

- En stor del av slöjdens kulturpolitiska infrastruktur befinner sig numera inom kultursamverkansmodellen, och bör framöver hanteras av Kulturrådet.

- Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund är i dag en organisation med stora likheter med hembygdsrörelsen. Sveriges Hembygdsförbunds nationella stöd kanaliseras via Riksantikvarieämbetet. Ämbetet finansierar också Byggnadsvårdsföreningen och ytterligare ett 20-tal små och stora nationellt verksam organisationer, och bör i framtiden hantera SHR:s stöd, skriver NFH. Genom en sådan ordning skulle också slöjdens kulturarvaspekter, som i dag hanteras inom andra stödsegment, samlas och bli mer synliga.

- Den så kallade excellensslöjden bör erkännas på konstnärlig grund och på ett tydligare vis tas om hand av Konstnärsnämnden för att på så vis ges tillgång till fler stipendier och residens.

18. Slöjdens ekonomi

De statliga medel som kanaliseras direkt till slöjdsektorn via myndigheterna Kulturrådet och Nämnden för hemslöjdsfrågor uppskattas till cirka 50 miljoner för hela landet. Siffran är ungefärlig eftersom regionerna redovisar på skilda vis. Merparten slussas ut via kultursamverkansmodellen, där medlen till de regionala hemslöjdskonsulenterna ingår, oavsett om de är anställda av region, förening eller museum. Slöjd är ett av sju områden som kultursamverkansmodellen är ålagd att stötta.

Slöjden och slöjdarna får också, som nämnts ovan, resurser via kulturarvets stödstrukturer – och då framför allt via och som en del av offentliga och privata museer och hembygdsföreningar. Dessa insatser är omöjliga att uppskatta då de inte redovisas för sig.

Region Stockholm avsätter 3 300 000 kronor till hemslöjdskonsulenternas verksamheter. Av dessa kommer 795 000 kronor från Nämnden för hemslöjdsfrågor eftersom Region Stockholm står utanför samverkansmodellen.

NFH avsätter, som nämnts, nära nio miljoner som stöd till organisationer och föreningar, samt till enskilda slöjdare och företag.

Slöjdföretagare är en del av KKB, kreativa och kulturella branscher, men går inte att urskilja då de inte har samlats under en rubrik i statistiken. Slöjdens SNI-koder (standard för svensk näringsgrensindelning) är många och gränserna dem emellan diffusa. Någon bild av slöjdens KKB-ekonomi går inte att ge.

En av de profilstarka näringslivsaktörerna är Svensk Hemslöjd och deras försäljning av kvalitetsslöjd i butiken på Norrlandsgatan i Stockholm. I butiken finns också ett stort utbud av slöjdmaterial. Butiken har fyra anställda och omsätter cirka 9 miljoner. Under 1900-talet fanns en mängd hemslöjdsbutiker runt om i Sverige, men den stora merparten har lagts ner de senaste decennierna. I dag finns ett tiotal kvar i Sverige, varav en av de största är Svensk Hemslöjd i Stockholm. Hemslöjdsbutikerna har som profil att arrangera butiksytor så att de har en utställningskaraktär.

Det läggs stor vikt vid upplevelsen och sammanhanget kring varorna och den "storytelling" som omger dem. Ansvariga för Svensk Hemslöjd uppger att de har svårt att hitta alster tillverkade i Stockholmsregionen.

Det finns ytterligare ett 20-tal butiker i Stockholmsområdet som säljer slöjdföremål av olika inriktningar. Den största kedjan är Iris Hantverk som har 17 anställda och omsätter cirka 40 miljoner kronor. Iris Hantverk har sin grund i borstbinderiet på Sandsborgsvägen i Enskede, och har en sammanlänkad historia med synskaderörelsen. En annan tydlig aktör är Skandinavisk hemslöjd i Rönninge som levererar köksredskap och målade föremål till butiker och omsätter cirka 10 miljoner kronor.

Sy & Hantverksfestivalen är en turnerande mäsas som angör Stockholm på våren. Det är Sveriges största mäsas för sömnad, smyckestillverkning och eget skapande. 2024 drog den 12 300 personer till Älvsjömassan.

En viktig företeelse är Vävmassan som är Europas största vävmäsas. Den anordnas vartannat år och turnerar över Sverige. Den drar cirka 8 000 besökare. Vävmassan har bara varit i Stockholm en gång, 1995.

Slöjden har med stor sannolikhet outnyttjade affärsmöjligheter – om den skulle kombineras med andra branscher. Under 2024 genomförde NFH fyra runda-bordssamtal där slöjdföretagare träffade företagare och organisationer inom fyra andra branscher: mat, mode, turism och begravning. Syftet var att förstå mer av de andras logik och av de enskilda företagens utmaningar och behov. Hur kan slöjdens traditionella hantverk bidra till lösningar på andra branschens utmaningar? Kan en modeföretagare inspireras att använda svensk ull, eller en tunnbrödsbagare hitta sin nya leverantör av bakspadar bland slöjdare?

De små enskilda entreprenörerna inom slöjden är många och sinsemellan mycket olika. De flesta är kombinatörer, det vill säga de jobbar också med annat än slöjd. Här är några exempel på aktörer som är verksamma på slöjdens marknad: garnbutiker, trävaruhandel, slöjdare som tillverkar för försäljning,

samt slöjdare som adderar kurser eller sociala ytor till sin verksamhet. Här finns också researrangörer som specialiserat sig på slöjd.

Ytterligare några exempel på enskilda affärsidkare från området:

Julia Kalthoff – yxdesigner, Bastugatan Sthlm, starkt internationella varumärke och tät digital närvaro, tre anställda, omsätter cirka 4 miljoner.

Podden Nördic Knitting – säljer egna stickmönster för 50 kronor vilket finansierar produktion och ger ett mindre överskott.

Spångossen – säljer täljda slevor för cirka 8 500 kronor stycket, bland annat på Svenskt Tenn.

Toolspace – ett medlemsbaserat innovationscentrum/verkstad/kursverksamhet på Blekingegatan i Stockholm, som arbetar i skärningspunkten mellan slöjd, design och AI för tillverkning av föremål inom exempelvis metall, trä, plast, samt textil, grafik och elektronik. Omsätter drygt två miljoner kronor.

Litet nystan – garnaffär på Folkungagatan i Stockholm med naturgarner som specialitet omsätter cirka 9 miljoner (fyra anställda).

Slöjd-Detaljer – butik på Mäster Samuelsgatan (säte i Skara) har funnits sedan 1964, säljer allsköns material till hantverk, slöjd, pyssel. Omsätter 130 miljoner kronor.

Men merparten av den slöjd som produceras kan karakteriseras som "prosumtion" det vill säga gjord för eget behov samtidigt som den kan konsumeras av andra, fast inte på en traditionell köp- och säljmarknad. Begreppen "producent" och "konsument" skapades inom industrisamhällets marknadslogik. Prosumtion, som till exempel slöjd, existerar i en annan överenskommelse. Prosumtion- och prosumtionbegreppen hör nära samman med deltagarkultur och digital kultur.

19. Region Stockholms stöd till slöjden

Region Stockholm stödjer slöjdsfären via konsulentverksamhet (se nedan), samt via verksamhetsstöd och projektstöd till kulturområdet. Det hör inte till vanligheterna att utövare som identifierar sig som slöjdare söker. Slöjden återfinns ofta inom verksamheter och projekt som definieras under andra rubriker som del i en bildkonstutställning, cirkusföreställning eller stöd till ett museum såsom K. A. Almgrens sidenväveri och museum. Här följer en lista över slöjdrelaterade ansökningar för 2024:

Verksamhetsstöd 2024: Stockholms läns hems-löjdsförening bifall 900 000 kr/år i 3 år, Stiftelsen Konsthantverkscentrum bifall 550 000 kr/år i 3 år. Också Sameföreningen i Stockholm erhåller kontinuerligt verksamhetsstöd, bland annat för att ordna slöjdfest.

Projektstöd 2024: Aviva Scheiman AB får 100 000 kr för att göra sin ädelsmedsverkstad till en mötesplats för idéutbyten, workshoppar och metodutveckling, samt ett galleri för metall, smycken, identitet och kvinnohistoria. Sökande vill presentera utställningar som firar 50-årsjubileet av Kvinnoåret och 250-årsjubileet av Judiska församlingen, med betoning på hantverkare, kvinnor och minoriteter. Kulturförvaltningen anser att projektet är konstnärligt intressant och angeläget, då det bidrar både till kunskap om en av de nationella minoriteterna och kvinnohistoria inom konsthantverksområdet.

Subventionsstöd 2024: Arena slöjd 30 000 kr. Gruppens föreställningsverksamhet kombinerar cirkus och slöjd. Kulturförvaltningen anser att gruppen med sina föreställningar är tematiskt och konstnärligt intressanta och har goda möjligheter att nå sin målgrupp.

Också delar av regionens stödgivning till folkhögskolorna, studieförbunden och föreningslivet kommer givetvis direkt eller indirekt slöjden till godo, och exempelvis folkbiblioteken är platser

där slöjdverksamhet erbjuds/äger rum.

Stockholms läns museum är ett digitalt museum för hela regionens kulturarv och kulturhistoria, där slöjd är en självklar del. Museet har tillgängliggjort sina egna men också länets hembygdsföreningars samlingar via Digitalt Museum.

Region Stockholms hems-löjds-konsulenter har i sitt strategiska arbete kommunerna som främsta målgrupp. Kommunernas slöjdprofiler skiljer sig åt. Några av de platser som profilerat sig på slöjdområdet är:

- Huset på höjden, Järfälla
- Överjärva gård, Solna
- Torekällberget, Södertälje
- Husby gård, Husby
- Subtopia, Botkyrka
- Sigtuna museum, Sigtuna
- Vikingabyn Storholmen, Norrtälje
- Kulturhuset, Stockholm
- Erikskulle museum och hembygds gård, Norrtälje

Norrtälje är en kommun som genomfört större samverkansprojekt kring slöjd där flera kommunala och ideella aktörer samverkat, med stöd från Region Stockholm. I de flesta av ovanstående exempel har olika insatser från läns-hems-löjds-konsulenter grundlagt det kommunala engagemanget.

Regionen är för närvarande engagerade i två kommunresidens som angår slöjd. Bägge genomförs i samarbete med respektive kommun.

Kommunresidenset i Ekerö för slöjdare, hantverkare och slöjdpedagoger hösten 2025–hösten 2026. Arvodet för residenten är 100 000 kronor exkl. moms. Kommunen ställer kulturhusets foajé och ett galleri till förfogande för att användas som ateljé och/eller utställningsrum, samt för möten med kommunens invånare.

Kommunresidenset i Nacka omfattar juni–oktober 2025. Det syftar till att utveckla metoder i att möta och arbeta tillsammans med barn och unga. Residenset kan omfatta såväl publika

20. Läns hemslöjds-konsulenterna i Region Stockholm

programaktiviteter, workshops, samtal som utställningar. Residenten har tillgång till Nacka hembygdsmuseums lokaler för verksamhet, workshops och inspiration, och har kontorsplats i Diesilverkstaden i Sickla. Arvode: 125 000 kronor exkl. moms. Samarbetet kring residens mellan Nacka kommun och Region Stockholm har pågått i många år och framhålls som förebildligt.

Uppdragen för Region Stockholms hemslöjdskonsulenter har skiftat över tid.

Här följer en resumé över slöjdkonsulenternas plats i landstingets/regionens struktur de senaste decennierna. Förändringarna berättar om tidsanda, resurser, status och politik.

1960- och 1970-tal. En konsulent arbetar heltid med samlade medel från dåvarande landstinget, Stockholms läns hemslöjdsförening och NFH. Huvudman är läns hemslöjdsföreningen. Konsulenten har sin fasta arbetsplats i anslutning till föreningens butik.

1980-tal. Ytterligare en konsulent anställs (60 procent) med fokus på hårdslöjd. Verksamheten är inriktad på rådgivning, inventeringar, produktutveckling, utställningar, kurser med mera.

En "invandrarkonsulent" i slöjd på 60 % anställs. Personen ska ha fokus på det som då kallas "internationell slöjd". Också en konsulent för slöjden i skärgården inrättas. Huvudmannaskapet och arbetsplatserna överförs till landstinget.

1990-tal. När kulturförvaltningen flyttar (från Tantogatan till Gröndal) flyttar också konsulenterna – till Sabbatsbergs gamla sjukhusområde där det gamla sjukhussnickeriet blir det nya Slöjdhuset. Studenterna på Handarbetets vänner gör inredningsförslag och färgsättning. Slöjdhuset öppnar 1996 med stort fokus på barn och unga, samt en slöjdintresserad allmänhet. Hög aktivitet och uthyrning till studieförbund och föreningar för sammanträden, nämndmöten och diverse evenemang. 1999 tillkommer en landstingsfinansierad tjänst på 100 procent för barn och unga. Större rikstäckande projekt initieras, och fortbildningar för pedagoger genomförs. Det är högkonjunktur.

2000-talet. Slöjdhuset har mycket stora kontaktytor. Löpande slöjdprojekt sker i länets alla kommuner, oftast gentemot pedagogerna direkt, mer sällan mot kommunorganisationen. Man har

internationella samarbeten, samt regionala samarbeten med föreningar, museer, skolor och andra aktörer. Det är fortsatt högkonjunktur. Tjänsterna utökas med 40 procent (hårdslöjd). Den stora verksamheten leder till att en tillfällig kanslitjänst på 50 procent permanentas.

2010-talet. Verksamheten på Slöjduset avslutas efter 16 år och flyttar 2012 över till Stockholms läns museum, som nu blir konsulenternas huvudman. Den nya platsen är Slöjd Stockholm på Dieselverkstaden i Sickla. Verksamheten är fortfarande operativ, trots logistiska svårigheter. Ett slöjdrum byggs i en del av museet.

2019 blir läns museet ett digitalt museum utan publik lokal. Hyreskontraktet i Sickla sägs upp och konsulenterna flyttar till dåvarande Landstingsarkivet i väntan på en övergång till Region Stockholm. För att ombesörja slöjdverksamheten för barn och unga hyrs en lokal i anslutning till en ungdomsgård i Flemingsberg centrum. Samtidigt avvecklas kursverksamheten som i delar tas över av studieförbund. De slöjdredskap och det material som konsulenterna förfogat över deponeras nu på bland annat Södra Stockholms folkhögskola, Fransåkers linodlarförening och Järfälla kulturhus.

2021 flyttas huvudmannaskapet för Slöjd Stockholm och läns museet över till Region Stockholm. Läns museet är nu ett helt digitalt museum och läns hemslöjds konsulenterna ingår i samma organisation som konsulenterna för film, dans, cirkus och musik i det som kallas konsulentenheten. Då publik utbildningsverksamhet inte längre ingår i kärnuppdraget minskades antalet hemslöjds konsulenter med en tjänst. Ytterligare en neddragning genomfördes 2023 då den samordnande funktionen inte längre bedömdes behövas. Tjänsteutrymmet gick då från 450 till 275 procent.

2024 flyttas hemslöjdens handledarutbildning från konsulenterna på förvaltningen till Södra Stockholms folkhögskola/Skarpnåcks folkhögskola.

Parallellt har det regionala verksamhetsstödet till Stockholm läns hemslöjdsförening ökat kraftfullt. Föreningen har, som tidigare nämnts, anställt en hemslöjds konsulent på 50 procent via medel från kulturförvaltningen.

Ett incitament för den senaste förändringen är att förvaltningen velat harmonisera resurserna inom konsulentenheten. För närvarande ingår där: 1 konsulent för cirkus, 1,5 för dans och teater, 2 för film, 2 för musik och 1 för slöjd. Dessutom ingår en handläggare/administratör i enheten. Ytterligare en av regionen finansierad konsulenttjänst för hemslöjd (halvtid) är förlagd till läns hemslöjdsföreningen.

Ambitionen med förändringarna har varit att placera mer av verksamheten utanför förvaltningen med målet att skapa en större relevans för slöjden. I dag är regionens hemslöjds konsulenter organiserade hos Konsulentenheten på Avdelningen för strategisk samordning. Direkt målgrupp för konsulenterna är inte längre allmänhet, skolor, föreningar och vuxna som arbetar med barn och unga, utan i stället kommunerna som via sina strukturer ska ges bästa möjligheter att främja slöjdverksamhet för barn och unga. Få kommuner har i dag självklara mottagare för frågor om slöjd och slöjdaktiviteter.

På hemsidan beskrivs konsulenternas uppgift numera som "att ge rådgivning och stötta på olika sätt" och de understryker att de själva inte arrangerar "träffar eller aktiviteter för slöjdare. Vårt tips är att du vänder dig till din kommun, till ett studieförbund, hemslöjdsföreningar, museer och andra verksamheter som ordnar aktiviteter inom slöjd och hantverk". Hemslöjds konsulenterna närvaro i sociala medier är nu en del av kulturförvaltningens samlade kommunikation.

21. Slöjd och minoriteter

Alla de svenska nationella minoritetsgrupperna (judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar) är rikt företrädade i Stockholmsregionen, och omfattas av en rad regionala stöd som letar sig in i många kulturverksamheter, däribland slöjd. Samisk slöjd (doudji) har länge haft en särställning inom slöjdrörelsen och är starkt närvarande i flera av de nordligaste regionerna. Också Sameföreningen i Stockholm har viss slöjdverksamhet. År 2021 visade Sven Harrys Konstmuseum utställningen Gávtsse guovlluj där unga och nyskapande samiska konsthantverkare bidrog. Samiska konstnärer, som nås av regionens stöd för bild och form, använder ofta doudji som en integrerad del av sitt konstnärliga arbete.

Romska Kulturcentret i Malmö har tillsammans med Skånes Hemslöjdsförbund utbildat romska ungdomar i olika slöjd- och hantverkstekniker i kombination med formgivning och företagande. Också i Hälsingland finns ett fokus på romsk slöjd och hantverk, bland annat genom NFH. I Dalarna har den judiska kulturens betydelse för textil slöjd och textilt hantverk lyfts.

Gränsdragningarna mellan svensk slöjd och minoritetsslöjd är ofta svår att dra. Ett exempel är debatten 2017 som handlade om vem som har moralisk rätt att använda samiskt kodade material. I den engagerade sig också Sameföreningen i Stockholm. Den här typen av rättighetsfrågor uppstår inte sällan när minoritetsslöjd diskuteras.

De nationella minoriteternas slöjduittryck återfinns ofta inom bild- och formområdet. Ett exempel är den sydsamiska konstnären Carola Grahn som under 2025 ställer ut på Liljevalchs. Hon låter slöjdföremål stå som symboler för den egna erfarenheten, det kollektiva minnet, men också för en samhällskritik.

22. Slöjden i skolan

Skolämnet slöjd infördes i Sverige 1878. Det uppkommer regelbundet stora debatter om slöjdämnets relevans för dagens utbildning och vilken funktion slöjdämnet har idag.

Slöjdlärare har vittnat om att elevernas finmotoriska förmågor försämrats över tid. Skärmtiden pekas ut som en orsak till att barnen har svårare för tredimensionellt tänkandet och för fingerfärdighet.

Nationella utvärderingar visar att eleverna tycker att slöjd är det roligaste ämnet, samtidigt som de inte tycker att det är så viktigt.⁵

Inte minst Konstfack, som utbildar slöjdlärare, har försvarat slöjdämnets betydelse på en rad olika sätt, och i sin argumentation påpekat att dagens skola domineras av ett lärande som premierar förmågan att systematisera och resonera. Eleverna förväntas i dag reflektera över sin slöjdprocess samtidigt som de lär sig de praktiska handgreppen. Signalen, menar kritikerna, blir att det praktiska lärandet inte ses som sig självt nog, utan att det måste teoretiseras för att kunna värderas.

Slöjdlärare utbildas i dag vid universiteten i Umeå, Linköping och Göteborg, samt vid Konstfack i Stockholm.

Enligt gällande läroplan ges 330 slöjdtimmar under grundskolan. (Jämför med 240 i musik och 600 i idrott och hälsa.)

I kulturskolan har slöjden haft svårt att ta sig in. Bara 0,2 procent av kulturskolans utbud i hela Sverige bestod 2023 av slöjd och hantverk. Intresset har dock ökat. Under flera år var det cirka tio procent av kommunerna i riket som erbjöd slöjd, under 2022 och 2023 ökade andelen till 16 procent. I Stockholms län erbjöd Sundbybergs stad och Södertälje kommun slöjd/hantverk på kulturskolan 2023. Merparten av eleverna är flickor, precis som i de flesta kurserna. 2023 var 74 procent av deltagarna flickor. För cirkus, bild och form var flickornas andel 80 procent.⁶

Då slöjden inte lyckats ta sig in i kulturskolans utbud, trots det stora intresset hos barn och unga, uppger flera konsulenter att de försökt kompensera genom att bidra till att starta slöjdklubbar.

⁵ <https://www.skolverket.se/getFile?file=3499>

⁶ <https://www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/kulturskolecentrum/kulturskolan-i-siffror-2023.pdf>

23. Slöjden och det digitala

Som tidigare nämnts har de digitala möjligheterna haft mycket stor betydelse för slöjdutövandet, inte minst under och efter pandemin, genom poddar, bloggar, videoinstruktioner, digitala sammankomster, kurser med mera. De digitala möjligheterna har breddat slöjden väsentligt och fått den att växa i helt nya linjer och sammanhang, utanför fasta lokaler och föreningssammanhang. Ett exempel är den tidigare nämnda stickpodden Nördic Knitting som görs i Stockholm.

Också inspirationen för nyskapande sker inte sällan digitalt. Hemslöjdens samlingar på Digitalt museum består av bilder och beskrivningar av nära 40 000 föremål som landets hemslöjdsföreningar samlat genom åren. Samlingen speglar såväl hemslöjdsföreningarnas egen produktion som traditionell slöjd. Stockholmsregionen är svagt representerad.

Hittills har licensen för hemslöjdens samlingar legat hos NFH men kommer under 2025 att övergå till Skånes hemslöjdsförbund. De digitala samlingarna har ett stort kulturarvsvärde men är också en källa för inspiration till nya föremål, mönster och tolkningar. Samlingarna har cirka 100 000 unika visningar årligen. SHR har de senaste åren arbetat för att öka engagemanget och för utbildning av läns- och lokalt ansvariga för digitaliseringen. Samlingarna nås via Digitalt museum, där också delar av Stockholms läns hembygdsföreningars samlingar finns.

24. Reflektioner

Det ingår inte i uppdraget för kartläggningen att lämna förslag till förändringar. Däremot är det möjligt att redovisa iakttagelser som gjorts under uppdragets gång: Det råder ingen tvekan om att slöjden just nu har momentum. Genomslaget är större än på många decennier och en ny förståelse och nya sätt att närma sig verksamheterna präglar fältet. Ett redan brett kulturutövande är på väg att bli ännu bredare och sträcka ut sig via digitala möjligheter, vilket också lett till en ny, delvis utforskad marknad. Det samtida intresset för hållbarhet, psykisk hälsa, beredskap och självhushållning ger energi och kredibilitet till området.

Parallellt kommer slöjdens egen myndighet, NFH, att uppgå i Kulturrådet, vilket på sikt kan komma att få konsekvenser för de samlade stödstrukturerna och förståelsen för området.

Detta formerande skede har en särskild bärighet på Stockholmsregionen. Från att under långa tider ha länkats till landsbygdskulturen har det urbana draget i slöjden växt sig allt starkare för utövare på alla nivåer. Det samtida växande intresset för excellensslöjden har sin synlighet och sin marknad i Stockholm. De senaste åren har tomrummet efter de stora slöjdmanifestationerna som tidigare ägde rum i Stockholm blivit påtagligt. Många av intervjupersonerna har påtalat att det saknas ett nationellt forum som samlar och visar upp estetik, innovation, forskning och kulturarv inom slöjdområdet.

Slöjden lever i ett gränsland mellan det antropologiska och det estetiska kulturbegreppet. Det är en anledning till dess säregna förutsättningar – att slingra sig kring institutioner, föreningar, privatliv, politik och ekonomi. Det är en styrka men också ett dilemma. Slöjden har svårt att göra sig synlig och kulturpolitisk hanterbar utifrån sina egna unika förutsättningar. Den är svår att harmonisera med andra specificerade kulturområden som scenkonst, bild och form, film etcetera. Slöjden utövas efter andra logiker och kräver en annan systemförståelse.

När det gäller kultur och kulturstöd har givetvis Stockholmsregionen särskilda förutsättningar. Här är de stora nationella kulturinstitutionerna placerade vilket under vissa tider givit slöjden stort genomslag.

På det regionala planet tar Stockholms läns museum ett kulturarvsansvar för slöjden. Också hemslöjdsföreningen, folkbiblioteken och hembygdsföreningarna erbjuder strukturer som slöjden kan dra nytta av. Någon särskild branschorganisation enbart för slöjden finns inte, och inte heller någon egen centrumbildning som kan förmedla uppdrag och öka kontakterna med publiken och mellan medlemmar.

Hemslöjdskonsulenter i Region Stockholm har ett uppdrag som på många vis skiljer sig från kollegornas ute i landet. I de flesta regioner har konsulenter ett praktisknära uppdrag och de samarbetar ofta med länsinstitutionerna. I Region Stockholm har hemslöjdskonsulenter arbetat med större betoning på strategi och i relation till de 26 kommunerna. Samarbeten i länet ska säkerställa slöjdens möjlighet att nå barn och unga genom till exempelvis kommunresidens, kultursommarjobb, rådgivning till kommuner och länets slöjdaktörer.

25. Lista över intervjupersoner

Åsa Bjurholm, Handarbetets Vänner Stockholm

Mattias Broström, länshemslöjdskonsulent Region Stockholm

Annika Havas, ordförande Svensk Hemslöjd AB

Charlotte Hellsten Husman hemslöjdskonsulent Region Stockholm

Maria Holmerin Nord, Stockholms läns hemslöjdsförening

Maria Jacobsson, verksamhetsledare SHR

Åsa Karlsson, ordförande Vävföreningen Hallstavik

Lena Lundkvist, Sveriges Hemslöjdsföreningars Riksförbund

Camilla Luterkort, enhetschef kulturförvaltningen Region Stockholm

Lena Månsson, Stockholms läns hemslöjdsförening

Maria Neijman, Stockholms läns hemslöjdsförening

Karolina Pahlén, Konstnärsnämnden

Friedrike Roedenbeck, kanslichef Nämnden för hemslöjdsfrågor

Andreas Sohlberg, vd Hemslöjden Östergötland

Lotta Sone Åsell, hemslöjdskonsulent Region Stockholm

Anni Syrjäläinen, Nordisk Kulturfondfond

Helene Wallin, handläggare Nämnden för hemslöjdsfrågor

26. Källförteckning

Arnqvist Engström, Frida (2014).

Gerillaslöjd: garngraffiti, DIY och den handgjorda revolutionen. Stockholm: Hemslöjden

Ericsson, Rose (2018).

Retorik och praktik: en studie av Gestriklands hemslöjdsförening 1912–1930. Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2018

Tidskriften Hemslöjd. (6/2021). Stockholm: Hemslöjden Media AB.

Hyltén-Cavallius, Charlotte (2007).

Traditionens estetik: spelet mellan inhemsk och internationell hemslöjd. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2007

Johansson, Gun (1987).

Stockholms läns hemslöjdsförening: Starten och verksamheten de tio första åren. Uppsats i slöjd och miljöhistoria, Handarbetets vänner.

Kindstrand, Gunilla (2001).

En väg till den nordiska masken: Helsingegårdens maskverkstad Järvsö : en introduktion till nordisk masktradition : kortfattad processbeskrivning. Järvsö: BLH

Kulturskolan i siffror: sammanfattning av statistik 2022. (2023). Stockholm: Statens kulturråd.

Kulturskolan i siffror: sammanfattning av statistik 2023. (2024). Stockholm: Statens kulturråd.

Lindgren, Mia och Hultdin, Alice (2024).

Affärsmöjligheter inom slöjd. Stockholm: Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Lundahl, Gunilla (2001).

Karaktär och känsla: ett sekel med Svensk hemslöjd. Stockholm: Raster

Löfström, Mikael & Gottlieb, Dorte (red.) (2021).

Slöjd, som i att bestämma över sitt eget liv. Första upplagan Bodafor: Stiftelsen Lehmanns verkstad

Kulturvanor i storstäder. (2024). Kulturfakta 2024:1. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

Nylén, Anna-Maja (1969).
Hemslöjd: den svenska hemslöjden fram till 1800-talets slut. Lund: H. Ohlsson

Nyman, Frida (2018).
Slöjd för alla: En fenomenografisk analys och komparativ studie av Hemslöjdens butik och Svensk Hemslöjd. Kandidatuppsats, Institutionen för kultur och kommunikation. Linköpings universitet

Palmsköld, Anneli (2012).
Begreppet hemslöjd. Stockholm: Hemslöjdens förlag.

På flera ben: En tematisk undersökning av det professionella bild- och formområdet inom kultursamverkansmodellen (2025). Stockholm: Kulturrådet.

Rosenqvist, Johanna (2007).
Könsskillnadens estetik?: om konst och konstskapande i svensk hemslöjd på 1920- och 1990-talen. Diss. Lund : Lunds universitet, 2007

SFS 2013:871. Förordning om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar.

Slöjd i grundskolan: En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9. (2025) Stockholm. Skolverket.

Slöjd och hantverk 2021. (2022) Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

SOU 2025:13. En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag.

Strategisk slöjd: Att angripa hållbarhetsmålen utifrån ett slöjdperspektiv (2025). Stockholm: Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Svensson, Birgitta & Waldén, Louise (red.) (2005).
Den feminina textilen: makt och mönster. Stockholm: Nordiska museets förlag

Verksamhetsredogörelse 2024. (2025). Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Zetterlund, Christina, Hyllén-Cavallius, Charlotte & Rosenqvist, Johanna (red.) (2015).
Konsthandverk i Sverige D. 1. Tumba: Mångkulturellt centrum

Webbsidor

Institutet för språk och folkminnen.
<https://www.isof.se/> [2025-09-23]

Lærke Bagger. <https://www.laerkebagger.com/> [2025-09-23]

Myndigheten för kulturanalys. Kulturvanor.
https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2025/06/kulturvanor2024_Faktablad.pdf [2025-09-23]

Norwegian Crafts. *Nordic Exchange Programme: Production, Knowledge and Skills.* <https://norwegiancrafts.no/projects/nordic-exchange-programme-production-knowledge-and-skills> [2025-09-23]

Nämnden för hemslöjdsfrågor. *Fakta om hemslöjd.*
<https://nfh.se/om-namnden-for-hemsløjdsfragor/fakta-om-hemsløjd.html>. [2025-09-23]

Remiss av SOU 2025:13 *En effektivare organisering av mindre myndigheter – analys och förslag.*
<https://www.regeringen.se/remisser/2025/04/remiss-av-sou-202513-en-effektivare-organisering-av-mindre-myndigheter--analys-och-forslag/> [2025-09-23]

Slöyd experience. <https://www.sloydexperience.org/> [2025-09-23]

